

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIX.

TRAVANJ 1933.

BROJ 4.

Dr. IVAN KRAJAC:

JASTREBARSKO

NE UBIJ!

POVODOM PREDAVANJA GDJE DEBELAKOVE

1. Psihička kontrola penjanja.

Gđa. Mira Marko Debelakova je dne 9. III. 1933. na poziv HTK »Sljeme« držala predavanje sa projekcijama o svojim penjačkim usponima na Špik, dvije vrlo teške prve ture t. j. sjevernom i sjeverozapadnom stijenom, zatim na Mojstrovku i teškom sjevernom stijenom na vrh Višnje Gore. Iza toga je u par vrlo dobro izabranih projekcija predviđala modernu tehniku penjanja. Predavanje je uspjelo, pa je dvorana društva sv. Jeronima bila posve puna i slušači su sa najvećim zanimanjem pratili odličnu gošću, poznatu slovensku alpinističku penjačicu, koja je svojom osobom, svojim načinom i sadržajem predavanja publiku osvojila.

Njeno lijepo predavanje bilo je plod bogatog iskustva i puno razborite upute i po načinu prikazivanja i po prikazanim metodama penjanja i po zaključcima. Za teže i nove probleme u alpinizmu uopće, a penjačke napose, mogućnost rješenja i uspjeha daje najprije: mozak. Ispravno opažanje stijene i njenih detalja, ispravna i objektivna ocjena poteškoća, mogućnosti i vlastitih sposobnosti, ispravni teoretski zasnovani plan te logički stvarno opravdana uporaba sredstava: daju osnovku rješenja novog penjačkog, a analogno i alpinističkog problema. Na osnovu toga dolazi do primjene ispravne tehnike. Na toj tako reći razumskoj osnovci dolazi kao jamstvo faktičnog uspjeha: konkretna primjena jake volje, ustrajnosti mišica i slobode od vrto glavice. Zato su danas intelektualci penjači jednako sposobni kao i najbolji profesionalni vodiči; zato najteže stijene nisu svladali ljudi rekordne fizičke jakosti i veličine, nego redovito ljudi opisanih kvaliteta. Tko je gledao na predavanju u projekciji golemu okomitu stijenu Špika ili Višnje Gore i vitku žensku pojavu predavačice sa njenim mekanim ženskim glasom, taj je i sam spontano morao da dode do istih zaključaka, pogotovo kada uzme u obzir fenomenalnost njenih

uspona, napose onih, koja je baš ona prva zamislila, vodila i izvela. Prema njezinu razlaganju moglo bi se ustvrditi: da se mozak i volja penju, a noge i mišice ih samo služe i opet samo u izvršenju naloga mozga. U osobi gđe. Debelakove, čini se, vrlo je dobro uspio spoj intelektualnosti i ženske naravi. S obzirom na njena dobro promišljena i uspjela alpinistička penjačka djela ona predstavlja ženski tip, kojega u prvo klasično doba evropskog alpinizma nije bilo. Tada su muškarci bili prvi predstavnici alpinizma te je alpinizam bio u velikoj mjeri isključivo muški. Možda je žena unijela bržu i lakšu odluku, koja, ako je spojena sa ispravnim opažanjem, ocjenom, logikom i tehnikom, može uz primjerenu volju, snagu i sposobnost da dovodi do skorih uspjeha; možda i ondje, gdje bi se u odluci teži muškarci teže odlučivali da odnosnu turu poduzmu.

Kalup alpinističkog prikazivanja gđe. Debelakove je njemačko-alpinistički, kao i dosjetke u tekstu, koje je ležerno i kao neopazice rabila.

2. Sigurnost fizička i psihička.

Sa velikom uvjerljivošću ona je na koncu suvereno ali ne namješteno, nego posve iskreno osudila one, koji se vršeći alpinizam igraju sa životom svojim ili tudim. Njena iskrenost činila je da zaboravimo na konkretnu osudu, a da se zamislimo u samu stvar. Zvuči kao mali paradoks, kada prvakinja penjačica na takove teške stijene govori o dužnosti, da se život nepomišljeno ne izlaže. A ipak je njezin apel istinit, iskren, opravdan i logičan. Taj apel s jedne strane odaje njezino pravo žensko srce, pa ma koliko njena alpinistička djela eminentno muški izgledala, a s druge strane potvrđuje gore izraženo mišljenje o razvitosti njenog intelekta, koji ispravnim funkcioniranjem i primjenom u praksi isključuje nesreću i smrt u stijeni barem u okviru ljudskoga predviđanja. Gđa Debelakova je izvela: da smrt u stijeni sama po sebi ne znači ni mučeništvo, ni žrtvu bregova i gora, nego da je u mnogo slučajeva na žalost samo smrt od ljudske gluposti. U stijenu se ne smije ići bez sigurnog i potpunog poznavanja tehnike penjanja i osiguravanja ne samo u teoriji nego već prethodno i u praksi. Uopće ništa i ni u jednom času ništa ne smije zavisiti od slučaja i samo od instinkta; sve mora biti predviđeno. Mjere opreza i osiguranja moraju biti unaprijed u svakoj situaciji i u svakom slučaju preduzete. Stoga valja poznavati današnju modernu tehniku i s njom treba da se znade rukovati t. j. upotrebiti ju na pravi način na odnosnom mjestu sa unaprednim pravovremenim osiguranjem. Sve to valja osobito, vazda da pamti mlađa generacija, koja mora počinjati ondje, gdje i dokle je došlo konačno iskustvo starije generacije.

Skrajnje je vrijeme bilo, da se baš u nas izreče javno i motivirano alpinistička opomena: Ne ubij ni sebe ni drugoga, ni izravno ni neizravno! Tu je veliku zapovijed prema sadržaju svih svojih izvoda u Zagrebu izrekla i njome opomenula sve one, koji idu na težu partiju sa opasnostima, prvorazredna penjačica baš nakon što je prikazala svoje vratolomne penjačke ture. Time je svojoj opomeni dala jači sadržaj i dublji dojam nego što to može učiniti puki teoretičar, kojemu se može osim toga spočitnuti, da govori s ovog ili s onog razloga. S druge strane time je gđa. Debelakova sama izjasnila, da, kolikogod njene ture bile teške i neobične, ona ne pristupa k njima i ne izvodi ih na sreću i na slučaj, nego da ih ona danas nakon svih iskustava izvodi ocijenivši objektivno sve poteškoće te uzevši objektivno u obzir sve svoje fizičke i psihičke sposobnosti i mogućnosti, koje stvarno posjeduje, a stvorivši konkretni plan uspona na osnovu iskusnog promatranja stijene sa suprotnog vrha, pa konačno upotrebljavajući sva tehnička sredstva i metode penjanja i osiguranja, tako da — po ljudskom shvaćanju — ništa, a ma baš ništa ne prepusta slučaju ili instinktu u zadnjem času. To joj je i samo to glavni temelj, da je mogla sačuvati život i da je postigla tako zamjerne uspjehe. Jedan jedini časak propuštene pažnje i rastresenosti sa strane jednog člana ture može biti uzrokom tragičnoj smrti alpinista i čitavog njegova društva.

Koncentracija pažnje, mišljenja i opažanja je to potrebitija, što je tura teža i dugotrajnija. Razmjerno sa teškoćama mora rasti i psihička koncentracija alpinista. Najveća psihička koncentracija je moguća, kada vlada duševni mir u duši alpinista i toliko je više moguća, što je taj duševni mir apsolutniji i dublji. U tom slučaju ne buni dušu penjača nemirna savjest ili koja strast, ili duševni nemir. Neporemećeni duševni mir bitni je osnov za čin alpinista, za njegov uspjeh i za njegovo uživanje. Tako apriorni moralni zakon djeluje automatski i na ravnotežu psihičkih uslova života, što se u životnim opasnostima na visokim gorama jače i jasnije očituje. To vrijedi i za dnevni život, u kojem ne izbjiga tako jako na javu i ne dolazi tako do svijesti kao u činima alpinizma. Zato vršenje alpinizma može da odgaja i zato svladavanje opasnosti može onima, koji su mirna srca, da dade čisto i nepomučeno veselje, kakovo ne može dati nijedno drugo ljudsko djelovanje.

3. Etički osnov.

U nas se je na tom polju griješilo i griješi se i protiv čovjeka i protiv alpinizma, a posljedice su nasilno ugasnuti mladi i nadobudni životi, koji se više ne mogu nikada prežaliti i naknaditi. Svaki čovječji život najveća je kulturna vrednota na ovome svijetu. Čovjek živi, jer

mora živjeti. Tko ruši te vječne zakone života, krivac je pred Bogom, pred savješću i pred ljudima. Ubojica samom svojom pojmom oskvrnujuje ljepotu i veličanstvo prirode i alpinizam. Alpinizam nije sredstvo za ubijanje i ne smije se na to poniziti, nego je njegov poziv uzvišen: da alpinskim činom odgaja ukupnog čovjeka t. j. njegove psihičke i tjelesne darove i sposobnosti, da čovjeka fizički, estetski, etički i spoznajno diže, da mu shvaćanje i osjećanje približuje vječnom praizvoru svega stvaranja i života, pa da ga izvršeni alpinski čin na tim osnovima i lično zadovolji. Ljudski jezik nije dovoljno savršen, da izrazi osjećaje i slutnje, do kojih se čovjek već prema vlastitoj razvitosti može popeti s pomoću alpinizma, ako ga vrši čista srca i čiste duše. I za alpinizam i njegovo vršenje baš i radi njegovih opasnosti vrijedi riječ Evandelja Mat. 5, 8: »Blago onima, koji su čista srca, jer će Boga vidjeti.«

Najveći je neprijatelj alpinizmu, tko ga svjesno ili nesvjesno svojim činom ponizuje na sredstvo za nepotrebno i bezrazložno ubijanje. A ubiti u alpinizmu može čovjek: sebe i drugoga, oboje može učiniti: izravno i neizravno, može učiniti: činom i propustom.

Današnji alpinizam je ljudsko kulturno djelovanje, koje se kreće na periferiji ljudskih životnih mogućnosti. Zato on eo ipso dira i problem života i smrti, kao i sve, što je najveće u dobrom ili zlom smislu u životu. Vršenje alpinizma mora načelno da bude afirmacija života, afirmacija vječne pozitivne životne snage, mora da bude pobjeda živog života nad smrću i nad opasnošću, a s pomoću kontrole mozga, sjetila, logike, mišljenja i rada te objektivnog ocjenjivanja i ljubavi prema prirodi, kao što i s pomoću tehničkog znanja i sposobnosti. Tko tako ne radi, taj ne izvršuje alpinizam, nego se prije može reći da pokušava svjesno ili nesvjesno da izvrši samoubojstvo ili ubojstvo ili umorstvo s pomoću alpinizma.

Zabava, veselje i radost, koju pruža izvršenje alpinizma i njegova čina duševno i tjelesno zdravom pojedincu, može i smije da se osniva samo na potpuno predvidivoj sigurnosti alpinista. Početnicima i mlađima sa suviškom energije valja uvijek i uvijek pred oči stavljati: da je izvršavanje alpinizma opasno i da se alpinizam nekažnjeno smije izvršavati samo ako je čovjek teoretskim i praktičkim odgojem naučen i dorastao, da te opasnosti sigurno može uspješno svladati. Tko nije za to siguran, neka rješava za sebe planinarske probleme manje teškoće, za koje su njegove sile dorasle. Niti su svi zvani da budu tvorci novih religija, niti izumitelji vanrednih izuma, niti su svi, koji ljube alpinizam, zvani da izvrše alpinska djela, što ih od početka svijeta do danas nije nijedan čovjek do danas izvršio.

Na puku dobru sreću i na puki slučaj grieh je vršiti praktični

alpinizam. Čovjek ima za to razum, da iz svog alpinističkog djelovanja do skrajne mogućnosti izluči slučaj i nesreću, a za to mora da ima nepokolebivi i absolutni etički imperativ: da radi sebe i svog komoditeta i egoizma ne pusti drugoga propasti. Noge i mišice same ne rješavaju problem alpinizma modernog kulturnog čovjeka. Smrt vlastita i tuda u alpinizmu radi tuđe gluposti ili nesavjesnosti mora da prestane, ako se neće da se bezrazložno diskreditira alpinizam. Kulturni pojav alpinizma nije zaslužio da se njime pokriva čiji manjak razuma ili savjesti ili tudi egoizam.

4. Uvjeti pozitivnog alpinskog čina.

Vlastitu ili tuđu smrt u vršenju alpinizma može skriviti izravno ili neizravno pojedinac ili i neki socijalni faktor. Tko se upušta u novo teško penjanje, a da nije sa suprotne strane točno proučio stijenu, taj ne radi kao razborit čovjek, nego kao biće bez razuma. Proučiti besputnu stijenu prije penjanja znači dvoje. Prije svega znači proučiti ranije uspone i literaturu, a zatim na osnovu fotografije ili gledanja stijene unaprijed načiniti što točniji nacrt stijene odnosno barem svoje namišljene rute u stijeni, tako da se može uvijek snaći, gdje se nalazi i kojim pravcem može dalje. Raščlanjenost stijene se očito najbolje vidi, kada su sjene jake, t. j. kada sunce ne стоји visoko, nego kada pada sa strane, dakle pri zapadu i nakon ishoda sunca.

Drugi je uvjet, da dotičnik mora potpuno, kako teoretski tako i praktički da poznaje svu današnju (i staru) tehniku i to kako tehniku penjanja, tako napose i tehniku osiguranja. Vodič partije mora bezuvjetno da je u to potpuno upućen i da time potpuno i suvereno vlada. Konačno mora da ima tjelesne i psihičke sposobnosti da preduzeti cilj može svladati i zato treba da posjeduje dar objektivne ocjene, koja doista odgovara stvarnosti i to kako u pogledu poteškoća stijene i vremena, tako i u pogledu svojih vlastitih sposobnosti i snage.

U stijene načelno ne smije alpinist da ide sam. Brojni najvrsniji alpinisti nisu se iz stijena više vraćali, kada su se sami u njih uputili. (Dr. Jug, Paul Preuss itd.) Formalna logika može da zavede samca čovjeka nehotice na krive zaključke. Čovjek u tom slučaju nužno živi sam u sebi i samo u svom psihičkom svijetu. Operira duševno na osnovu analogija: budući da sam dosada svagdje sretno uspio, riješit ću sretno i današnji uspon. Svaki je životno sposoban čovjek u svojoj biti optimist, jer je svaki život pozitivan, a smrt je momentana negacija. Vjerujući na osnovu analogije u sebe, a živući potpuno u vlastitom duševnom svijetu, projicira takav alpinist — samohod, prepusten sam sebi, svoj unutarnji svijet u stijenu i počinje gubiti osjećaj za objektivne vanjske činjenice. Počinje previđati, da su baš ovaj put

nastupile neke nove okolnosti i da se on upušta u nešto novo; zaboravlja, da su mrtvi kamen i misaoni živi čovjek dvije antiteze, dvije krajnosti i da čovjek kamenu nikada ne smije vjerovati, ali ga može i mora razborom trajno svladavati; inače ga kamen po zakonu svoje inercije, po zakonu svoga protivnog principa — ubija; zaboravlja, da svaki životni oblik nužno ima jednom svoj konac. Ako su dvojica na partiji zajedno, nužno su tu dva gledanja i opažanja sa dva razna individualna stanovišta, od kojih jedan drugoga kontrolira i rezultat može da se više ili manje približuje objektivnosti, što je jamstvo za sigurnost uspona i uspjeha, a u danom momentu i za eventualni spas.

Čim stoji empiričko pravilo, da u stijeni moraju biti najmanje dvojica, a još bolje trojica, nastupa pojačan etički momenat odgovornosti i savjesnosti. Nitko ne smije svoj spas već prvotno da osniva na tudioj smrti i propasti. Valja dobro usjeći u pamet i savjest pravilo: da je kod svake, bilo kakove, osobito zimske ili teške partije, za čitavu partiju uvijek mjerodavan: *naj slabiji ili ozlijedeni drug*. Po njemu dakle, *po donjoj granici mogućnosti i sposobnosti, mora se čitava partija ravnati*. Najslabijega ne smiju ostali članovi ni pod kojim uvjetom napustiti i prepustiti samoga sebi, t. j. sigurnoj smrti ili bolesti. Zato prije partije valja prema gornjem načelu dobro i sigurno ocijeniti: *tko ide s kim, kamo, kada i kako ide*. Bolje je sto partija prekinuti nego jednom čovjeku smrt izravno ili neizravno uzrokovati.

Isto vrijedi i glede pomoći, koju valja bezuvjetno pružiti, ako se tijekom same partije nađe neki treći u opasnom položaju, ozlijeden, unesrećen ili ako je inače nastradao ili oslabljen ili nedovoljno opremljen. Jednako to vrijedi i u odnosu prema vodičima, nosačima ili pomoćnom osoblju partije. Tu valja napose vazda imati na umu: da su i to ljudi, kakav si i ti, da su i to tvoja braća, koja tek omogućuju tebi, da uspješno izvršiš svoju partiju. Prvo je dakle načelo, da takovog čovjeka ne smiješ izrabiti niti novčano (da ti u bescijenje služi), niti da ga preopteretiš. Ako je preslabo odjeven, valja da mu u kritičnom času iz svoje rezerve pružiš topli komad odjeće. Ako jedeš i pišeš, mora da mu dadeš da jede i piše, da može dalje nositi ili pomagati. Kod spavanja valja i na nj paziti, da ima čime da se pokrije itd. I on ima roditelje, možda i vlastitu obitelj, kojima je često jedina nada, a možda i zaručnicu, s kojom je jednakno nježno vezan kao i ti sa tvojom. On nije od kamena, niti je mašina.

5. Neizravna krivnja.

Planinarska društva kao socijalni faktori moraju nadasve paziti, da im se među članstvo ne uvuku nesavjesni pojedinci, a pogotovo ne

takovi faktični ili momentani ili teoretski vode, koji bi na taj način diskreditirali plemeniti pokret alpinizma, a mogli bi uzrokovati propast brojnih, pogotovo mlađih alpinista.

Pojedinac ili društvo može i neizravno grijesiti i skriviti tuđu smrt: ako lakoumno prikazuju ili opisuju ture, tako da pobude nesmotrene da se na sreću upuštaju u teže partije. Do istog žalosnog efekta može dovesti, ako se na turi riječima omalovažuju čije alpinističke sposobnosti ili se prezirno o njima izražava ističući, da dotičnik ne može ono, što mogu drugi, ili ako se podbada na ono, o čemu on možda i sam osjeća da je preko njegovih sila i sposobnosti. Na taj način se u dotičnika vrijeda ponos, pa ga to može zavesti da sam nešto poduzme, da dokaže kako i on tobože nešto može — iz čega može proizaći njegova smrt (bio je u nas i taj slučaj). Nikada nitko ne smije da ovakvim načinom bude zaveden na kakav nepromišljeni ili nedovoljno ocijenjeni alpinski čin.

Tako mogu djelovati i predavanja, ako ne vode računa o psihološkom efektu na neiskusnog ili ambicioznog slušatelja, ili ako idu za uveličavanjem vlastitoga čina bez obzira na teškoće za nedovoljno iskusnog slušatelja. Predavač mora vazda da je svijestan o svojoj odgovornosti, da zanosnim prikazivanjem bez upozorenja na poteškoće i pomagala ne zavede neiskusna mladića na nepromišljeni alpinski čin, koji može za sobom povući smrt ili tešku štetu za dotičnika. Nisu svi zvani, da se kreću po izloženim i okomitim stijenama. Valja uvažiti, da su danas Alpe otkrite i da su jošte moguća kao novi usponi većinom samo vrlo teška plazeњa. U Dinarskom gorskom sklopu ima jošte ne preteških novih mogućnosti i problema nadzemnih, a pogotovo podzemnih (spilje i podzemni vodotoci).

I alpinistička društva mogu tako grijesiti i neizravno uzrokovati smrt mladog i sposobnog čovjeka. To se događa onda, kada na laku ruku objavljaju teške partie bez prethodnog poučavanja svojih članova o teškoćama i o njihovu svladavanju ili kad objavljaju ture u novim područjima bez dovoljnog iskustva u tim područjima, a na osnovu puke analogije iz drugih područja.

Na gorju dolazi relativnost za planinare mjerodavnih okolnosti tipički do izražaja. To uzrokuje raznolikost geološke formacije, klime i t. d. Može biti relativno visoka gora u danom času objektivno lagana, a relativno niska gora ili stijena uopće ili pod danim okolnostima može da bude teška. Bezuvjetna analogija od Alpa na Dinaride u pogledu planinarenja ne smije se povlačiti pod svim okolnostima. Primjerice: u našem Dinarskom gorskem sklopu uopće se ne smije ići sa golim koljenima, što je na pr. u Bavarskoj uobičajeno; nije to uputno u Dinaridama niti ljeti, a u ostala tri godišnja doba je nedopu-

stivo. Ljeti je opasno radi zmija otrovnica s morske strane do najviših gorskih hrptova u kamenu, a može da bude opasno i ljeti radi bure u visinama. U ostala godišnja doba gola koljena pri planinarenju znaće u Dinaridama izravno tražiti smrt ili barem tešku bolest, ako nahrupi nevrijeme sa jakom hladnom burom, pogotovo burom sa hladnom kišom ili burom koja tjera iglice od leda. Radi zmija i ljeti doljni dio noge mora da je dobro omotan, da eventualni ujed zmije ne može do živog mesa prodrijeti. Što više, niti obično odijelo jesensko ili zimsko nije u Dinaridama dovoljno u jeseni ili zimi, nego valja nositi i za buru nepropusni gusto tkani kaput (t. zv. Windjacke). Isto tako valja nositi sa sobom i kapu, koja može zaštитiti uši od smrznuća, ako je čovjek prisiljen da po jakoj zimskoj buri ide dugim hrptovima Dinarida. (To opažanje na žalost potvrđuju nerijetki slučajevi smrznuća domaćeg pučanstva u području Velebita, smrznuća skijaša na Bjelašnici, slučaj smrti od iznemoglosti i smrznuća na Biokovu.)

Slično je i sa zimskim skijanjem. Ono, što je u Alpama pravilo, t. j. mogućnost nepogibeljnih dugih, slobodnih spustova, u našem Krasu bit će iznimka, jer je Kras pun nenadanih pukotina, u kojima može zimski skijaš zaglaviti, ako od prije točno ne pozna terena i za skijanje sigurnu rutu. Tako su pred par godina nastradala dvojica skijaša u sjevernoj Bosni, koji su pri spustu pali u usku okomitu vrtaču, odakle više nema za pojedince izlaza samo vlastitom snagom, kada i ne bi bili pri tom ranjeni. U Velebitu ima mjestimice okomitih uskih a dubokih okruglih zdenaca, koje zimi s granjem nad njima više ili manje zatvoriti sloj snijega, kroz koji skijaš može propasti u takovu pukotinu (na pr. pod samim rubom sjevernog obronka Zelenog, danas Rosijeva Kuka koso istočno nasuprot Rosijevoj kolibi, pa na sedlu istočno pod Premužićevim Tornjem u Crikvinama, zatim u istočnom području Risnjaka itd.). Za naš Kras, što se terena i klime tiče, ne vrijede posve ista pravila, koja i za Alpe, pogotovo ne za Alpe iste visine kao Kras, koji je razrovan i pun skrovitih opasnosti.

6. Moralni imperativ.

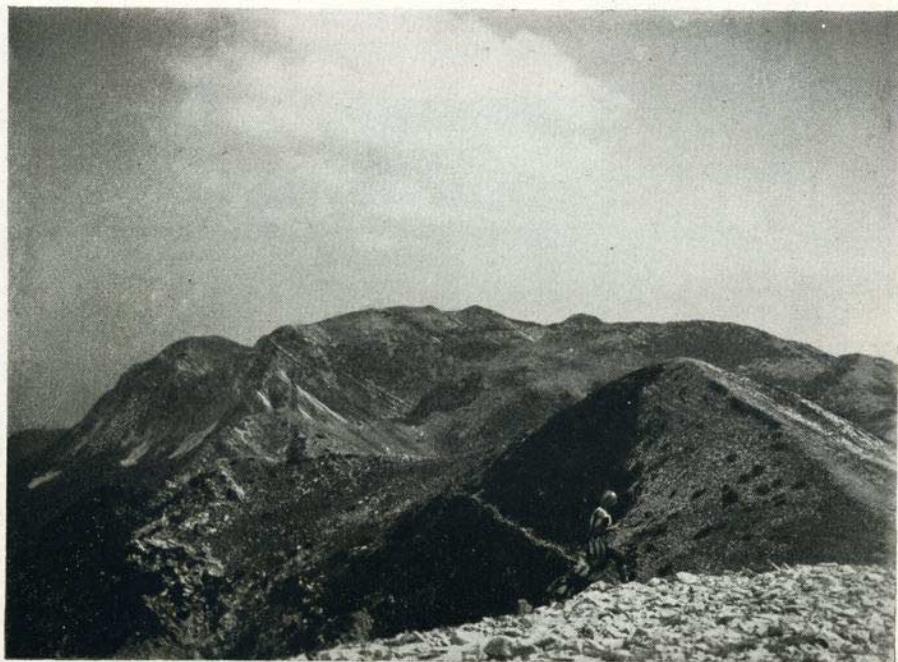
Tko u opasnosti na gori napusti čovjeka, ako ga je mogao spasiti, krivac je njegove smrti, pogotovo ako ga je sam na partiju doveo. Fizički penjački konop, koji veže jednu partiju, mora da je slabiji nego duševna odgovornost i spremnost za pomoći, koja mora da veže članove jedne partije ili partiju s onim, koji treba pomoći i koji će bez pomoći očito nastradati. To je praktična ljubav bližnjega, o kojoj govori religija.

I to nisu puke riječi, nego apsolutna dužnost planinara i njegovih organizacija, bez čega planinarenje gubi svoju etičku podlogu, a tim

JUŽNI VELEBIT: VAGANSKI VRH (1758 m)

Foto: Giometta

JUŽNI VELEBIT: GOLOCI (s Vaganskog Vrha)

Foto: Giometta

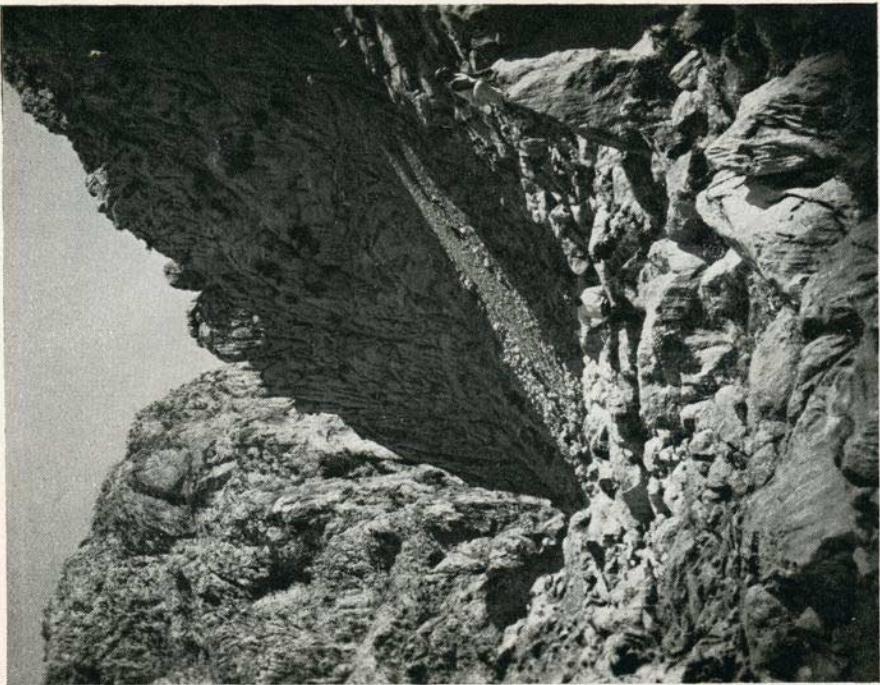

Foto: Girometta
JUZZNI VELEBIT: MOTIV IZ VEL. PAKLENICE.

Foto: S. Urban
RISNJAK (1528 m).
Pogled sa vrha na planinarski dom i Mali Risnjak.

gubitkom gubi podjedno i svoj unutarnji sadržaj, svoju opravdanost, svoje bogatstvo i odgojnu funkciju, pa bi mu u takovom slučaju ostala samo vanjska forma, koja bi bez etičke podloge služila samo podivljanju umjesto oplemenjivanju. Ideja, koja bi za svoj praktički život trebala samo neprestane bespotrebne žrtve sved novih i novih nedužnih mlađih života, ne bi imala pravo na život, bio to alpinizam ili bilo koja druga ideja, jer izgubivši u tom slučaju svoju etičku podlogu pretvorila bi se u sotonskog Moloha, koji bez svakog razložnog uzroka neprestano guta nedužne mlade živote umjesto da ih odgaja i pojačava, da ih diže i uzvisuje u čistim radostima života i slutnjama više spoznaje.

Današnja alpinistička generacija postigla je baš njegovanjem i razvojem duševnih darova: opažanja, volje, ustrajnosti, pravilne ocjene i razvojem tehničkih sredstava gotovo bajoslovno visoki stepen u razvoju alpinizma. Ono, što je prije bilo gotovo apsolutno nemoguće, postalo je danas, prvi put u povijesti čovječanstva, moguće i dohvratno. Na nebotične kamene glavice, na koje je strahopočitanje i intuicija naših praotaca postavljala samo svoja božanstva i koje je religiozno poštivanje naših praotaca na svom putu za spoznajom krstilo često imenima svojih najvećih božanstva, napose u nas Slavena — mi se danas uspinjemo i svjesno uživamo ono, što su naši praoci za svoje bogove naslućivali. I sve bi te dragocjene istinite kulturne vrednote, jer realizirane dugim mukotrpnim usponom čovječanstva, imali brutalno da pogazimo iz surovog egoizma, iz zatajenja vlastitoga razuma i uma, ako bismo bezrazložno i bez svrhe ljudske živote vršenjem alpinizma uništavali.

Hiljade generacija prošle su u trudu, naporu, žrtvama i napretku, dok je konačno današnji alpisist uzmogao suvereno svladati prirodne poteškoće, koje nitko dotada nije mogao ozbiljno ni pomisljati da svlada. A sve to u glavnom visokim razvojem i ispravnom primjenom razuma i uma. I da u tom dosadanju najvišem razvojnom stepenu zataji u čovjeka etička podloga, što je sve to stvorila, to bi bila strašna i gotovo vječna tragedija čovjeka, koju bi u tom slučaju sam čovjek nepopravljivo skrivio. Naš grijeh bio bi pri tom toliko veći, koliko je naš razvoj viši i savršeniji na osnovu rada, napora, truda i žrtava bivših generacija. A mi nismo niti zadnji, niti sami. Iza nas dolazi lanac novih generacija, kojima ne smijemo manjkom etike prekidati nit razvoja, života i budućih daljnjih uspjeha. Zato moramo to mladima i početnicima vazda da spominjemo, da ih vazda i neumorno opominjemo i da im sve to vazda držimo pred očima, jer oni, ako drugačije postupe, ne će razoriti samo sebe, svoju duševnu i tjelesnu ravnotežu, nego će uništiti ili barem vanredno oteščati i čitav

budući vjerojatni neslućeni razvoj duševni i tjelesni budućim generacijama a na takav postupak nema nitko prava.

. Konačno nama ljudima nije dano pravo, da najveličanstveniju arhitekturu zemlje, t. j. njezine gore, gdje su najljepše i u veličanstvu najstrašnije, okrvavimo zato, što se ne služimo razumom, koji nam je dan da krv spriječimo i da božansko stvaralačko djelo uživamo samo za svoj odgoj, za svoje veselje i za svoju spoznaju.

Isto tako ne smijemo da za gorsko pučanstvo, koje i onako živi teškim životom, budemo kao kakova teška pohara, koja uništava mlade živote i svoje i nosača i pomagača itd., razarajući obitelji, živote i nade. Kako su gore blagoslov za nas, tako i mi moramo biti blagoslov za mukotrpno gorsko pučanstvo donoseći olakšanje života, vezu grada sa selom i sa gorama, donoseći kulturu, odgoj, putove, zaslужbu itd.

Pamtimo mi i učimo mladu generaciju evangjeoskom shvaćanju, da se na duhu osniva i ima i nadalje osnivati i njemu služiti sve naše djelovanje, a tako i ono alpinističko. Krasnu sliku o tom dao je Matej u glavi 4., 3. i 4., kada Isusu nakon posta od 40 dana napasnik reče: »Ako si sin Božji, reci da iz kamenja ovog hljebovi postanu«. A Isus odgovori i reče: »Pisano je, ne živi čovjek samo o hljebu, nego o svakoj riječi, koja izlazi iz usta Božjih«. I dalje (glava 5., 21.): »Čuli ste, kako je kazano starim: ne ubij, jer tko ubije, bit će kriv sudu«.

U. GIOMETTA: SPLIT

VELIKOM PAKLENICOM NA VAGANSKI VRH

Starigrad.

Starigrad pod Velebitom je ubavo primorsko naselje, jako kakvih 200 kuća, rasijanih po podgorskim docima. U mjestu je ured Jadranske Plovidbe, a nade se dobre opskrbe i čistog konaka u gostioni Versića na obali. Kako je južna obala pjeskovita, to je Starigrad vanredno podesan za sve one, koji žele, da se u ljetno doba naužiju mora. Za planinare je pak Starigrad zgodna početna točka za izlete: na Veliko Rujno, na Stap, u Veliku i Malu Paklenicu, na Vaganski Vrh, Sv. Brdo i t. d. Starigrad pod Velebitom igrao je inače zamašitu ulogu u srednjem vijeku, jer baš stoji u neposrednoj blizini ulaza u prodor Velike Paklenice, kuda se još i danas odvija prilično živi promet između Primorja i Like. O važnosti toga mjestanca svjedoče inače ruševine kula: Večka i Paklarić. Dok se Paklarić dizao na strmim hridima pri ulazu u Veliku Paklenicu, dotle je Večka

ležala na krajnjem rtu koničkog poluotoka, duga oko 2 km, a sastavljena od bujičnih i potočnih nanosa. U tome se naime položaju suzuju Planinski konao na sam 1 i pol km., tako da je Večka potpuno dominirala prolazom u Karinsko — dotično u Novigradsko more. U okolini su Starigrada zanimljive i starodrevne crkvice i kapelice, a napose crkva Sv. Petra, što se diže između ulaza u prodom Velike Paklenice i kule Večke. Samo je grehotna, što su krov i južni zidovi crkve u takvome stanju, da će teško možda izdržati iduću zimu... i tako će za uvijek propasti jedan rijetki spomenik iz staro-hrvatskog doba.

Starogračani se bave stočarstvom i poljodjelstvom. Ljeti stjeraju blago na kršku ravan Veliko Rujno, gdje imaju stotinjak stanova. Po planinskim docima sade krumpire. Glavna im je hrana, ako rodi zelje, krumpir i bob. Žita, kad je dobra godina, ima najviše za mjesec dana. Oskudica vode je u čitavom području vanredno velika. Zanimljivo je, što svaka kuća ima po jednoga zidara, koji ljeti po Lici majstoruje, da skuca po koju paru i da nabavi kukuruza. U ljetno doba kupuju Starogračani voće i vino po ravnim kotarima, prenose na leđima preko Velebita, sve do u Liku, gdje u zamjenu dobiju žitarica. Najviše dnevno da zasluže desetak dinara! Spomenutom se mukotrpnom trgovinom bave istom od 4—5 god., dok su prije bili svi drvari, ili tamanitelji prašume u Velikoj i Maloj Paklenici.

Velika Paklenica.

Nakon čestito prospavane noći ustadosmo sutradan rano u jutro da krenemo Velikom Paklenicom na Vaganski Vrh. More je u to doba bilo kao jezero tiho, a zrak zasićen opojnim njegovim mirisom. Nisko, na zapadnom nebu, rumeni se mjesec bio čudno nagnuo i naglo zašao uz pratnju rijetkih zvijezda, koje su blijedo treperile. Gordi se pak Velebit počeo da kruni blijedom aureolom i izgledao u toj jutarnjoj polutami vanredno mrk i nepristupačan. Samo tamo dolje prema jugu pokazivala je njegova divlja primorska kosa naglo jedno uleknuće u obliku ogromna slova V, tvoreći veleban ulaz u prodom Velike Paklenice, u najveličanstveniji izraz divne velebitske prirode.

Po cesti, koja vodi u Obrovac, dođosmo do »šumarije«, gdje se harno sjetismo pok. Linza, vrijedna i čestita šumara, koji se premda podrijetlom stranac bio rijetkim altruizmom, ljubavlju i zanosom zauzeo, da Veliku Paklenicu učini prehodnom i da ju očuva, uljepša i unapredi. Odатle udarismo sjeverozapadno prema zaselku Marasovići, koji se smjestio baš pred ulazom u bujicu Velike Paklenice na njenoj desnoj strani.

Orijaški ulaz Velike Paklenice, sastavljen od strmih i divlje rastrgnanih klisura donjo-krednih sivih kršnika, vodi te u najimpozantniji i najslikovitiji prođor čitavoga Velebita, gdje se jezoviti kameniti motivi redaju i izmjenjuju kinematografskom brzinom. Dolina je bujice pri ulazu prilično široka a prikrita je kvaternim tvo-revinama: mladim šljunkom i kršljem. Ovdje ondje javljaju se inače i konglomerati, što su nastali od šljunka u doba diluvija. Od ulaza prema sjeveru dolina se bujice postepeno suzuje a posijana je sve češćim kamenitim blokovima, što su dovaljani bujicom. Zbog sve jačeg suženja doline, strmenitosti i visine golih pobočnih litica horizont se u prođoru sve više kući, tako da ti se pričinja, da se vereš uskim i dubokim kamenitim kanalom. Južno napokon od Anića kuka, i to baš ondje, gdje prođor za kratku dužinu malko zavija, dolazi do najvećega njegova suženja, a istodobno i do najdivlje ali nemanje veličanstvene slike. Tu se naime suzuje dolina na samih desetak metara, dok s jedne i s druge strane avetno strše u vis gole i raskidane sure litice do zamjerne visine od preko 400 m. Po liticama se vuku duboki procijepi, zijejavu tamne podkapine, prijete nagnuti kukovi i kameniti tornjevi, a ti se vereš uskim koritom između kamenitih blokova najrazličitijih veličina, boja i oblika. Taj čudni i nijemi, kaotički razbacani kameniti svijet u tom nadasve jezovitom prođoru, izgleda kao općarano, davno napušteno razbojište pobješnjelih divova!

Promatrajući pobočne litice opažaš, kako se ovdje ondje javljaju do znatne visine diluvijalni konglomerati, koji ti jasno svjedoče, da je korito, koje je ondje u ljetno doba posvema suho, obilovalo za vrijeme diluvija velikim množinama vode, što je po svoj prilici bila posljedica otapanja snijega i leda za glacijalnoga doba, kad su sa visokih velebitskih dolina plazili ledenjaci.

Grobna tišina, koja je vladala toga jutra u prođoru, bivala je od vremena do vremena ugodno prekidana zvonkim pjevanjem brojnih puzavaca (*Sitta neumayeri*) i grlatih kamenjarka (*Caccabis saxatilis*), dok je naprotiv iz dubokih i tamnih procijepa vratolomnih hridi pogdjekoji golub jamar (*Columba livia*) upravo tužno gukao.

Sunčane zrake bijahu na to počele da čarobno osvjetljuju divlje modelirane rubove visokih pobočnih stijena, tako da je temperatura zraka u koritu počela naglo rasti i djelovala na brojno eterično bilje, kojim se to suro stijenje kili, da započne izlučivanjem balzamskih svojih mirisa. Tu zapazimo: ubavi vrijesak (*Micromeria juliana*), cmilj (*Helichrysum italicum*), metvicu (*Origanum hirtum*) i razne vrsti *Teucrium-a*, a poviše nas ljekovitu kadulju (*Salvia officinalis*) uz kite bijelog pelina (*Inula candida*), sve same petrofilne biline!

Od Anića kuka prema sjeveru dolina se prodora sve više širi, vidici postaju opsežniji, raznoličniji. Javlju se prvi gajevi, sastav-

ljeni od miješane bjelogorične šume, u kojima se inače opažaju žalosni učinci nemile sječe. Ovdje ondje nalaze se i manje ogradene cestice, na kojima Starogračani gaje razno zeleno povrće. Taj predjel Velike Paklenice krije i par lijepih pećina, od kojih se Manita Peć (200 m duga) otvara pod Manitim Kukom na lijevoj strani doline, dok na desnoj, u Rujasovoј glavici, leži pećina Veli Sklop (40 m duga). Obje pećine otkrivaju odvažnom posjetiocu mnogo čari podzemnoga kršnog svijeta.

Prodirući dalje lijevim rubom korita dođosmo do prvih vrela. Izbijanje tih vrela je u vezi sa petrografskom građom toga okoliša. Tu naime prestaju lako propustljivi kredni kršnici a umjesto njih javljaju se kredni, jurski pa čak i trijadski vapnenici i dolomiti, koji teže propuštaju vodu. Čitav je taj predjel vanredno slikovit, zbog adamitskih mlinica, sazidanih između ogromnih kamenitih blokova, a okruženih prilično bujnim zelenilom. Nešto poviše spomenutih vrela leži na malenom zaravanku državna lugarnica, djelo pok. Linza. Za njegove djelatnosti bio je također izgrađen udoban put, koji je kroz Veliku Paklenicu spajao »šumariju« sa lugarnicom. Taj je put bio kasnije tako zapušten, da se od njega danas zapažaju samo tragi, a čini se, da bi se sa malo truda, ljubavi i brige mogao ipak dolično uzdržati, tim više, što se kroz dolinu Brezimenjaču spaja sa putom, koji iz Velikog Rujna glatko vodi u Liku. Nakon kratkog vremena dođosmo do stana Mijata Parića, gdje nas srdačno primiše i pogostiše ukusnom varenikom. Sa stana se otvara divan pogled na čitavo područje Velike Paklenice, kao i na periodički plavljenu dolinu Brezimenjaču, a podjednako i na okolna brda.

Velika Paklenica zakreće na koti 622 naglo prema istoku i gubi karakter bujice. Pruža se naime u obliku oširoke doline (Gornja Paklenica) u dužinu od 4 km, dijeleći do glavnog grebena brda: Borovnik, Crni Vrh i Močila. U području potonjega sklopa izbjija materijal karbonske starosti. U tom sklopu nalazi se vrelo Ivine Vodice, čije svježe vode oživljavaju istočni dio Vel. Paklenice. Sa sjeverozapada pak spušta se u Vel. Paklenicu dolina Brezimenjača, na visoko amfiteatralno uokvirena divnim kamenitim motivima Buljme, kojoj je vrletni vrh okićen impozantnim kamenim obeliskom. Čitavo prostrano područje gornje (istočne) Vel. Paklenice a podjednako i ono Brezimenjače bijahu još pred dvadesetak godina obrasla divnom prašumom, koja je žalivože pala žrtvom nemile sjekire. Na stotine vagona drva bilo je svake godine ondje nemilo posjećeno i izvezeno daleko preko mora, tako da je danas taj nekoć divni i rijetki prirodni park upravo opustošen, o čemu jasno svjedoče jedni i goli pristranci Borovnika i Močila u Vel. Paklenici te Mozga u Brezimenjači. U teškoj nedaći, koja je snašla divnu Pakleničku šumu, utješljivo je

ipak, da su se nadležne vlasti, već od par godina (od lipnja 1930.) svojski zauzele, da spriječe dalje haračenje šume, a mi smo ponosni, što možemo istaknuti, da je to uslijedilo zauzimanjem nekolicine vrlih planinara, članova našega društva, napose zaslužnoga kulturnog velebitskog prvorobora, g. ing. A. Premužića.

Uspon na Vaganski Vrh.

Iz Parića stana uputismo se ravno prema grebenu Crljenoga Kuka u namjeri, da što brže dopremo do Vaganskog Vrha. Penjanje je bilo sve do grebena vanredno naporno, a trajalo je dva sata. U početku se penješ po pretežno golom, kršovitom terenu, po kojem se javljaju jadni ostaci bjelogorične šume. Kasnije zalaziš u čistu bukovu šumu, posijanu doduše brojnim čistinama. Sa tih čistina otvara se inače divan pogled na dolinu Brezimjenjaču, kojoj iz zelenila upravo tajanstveno strše samačke dolomitske hridi. Verući se kroz gustu bukovu šumu skrenusmo nešto jače prema istoku, tako da u visinu od 1200 m izbismo do gole, prilično strme litice, po kojoj su se vijugasto vukli duboki procijepi. Sa te gole litice promatrasmo osobitim ushitom jake kontraste boja, kojima je greben Crljenoga Kuka upravo išaran. Uz bijelu, sivu i pepeljastu boju opaža se i crvenkasta, izazvana po svoj prilici uplivom raibl-naslaga, koje su inače karakteristične za greben Klimenta i Močila u istočnoj Paklenici. Savladavši golu liticu opreznim plaženjem uđosmo u klekovinu bukve, koja nas je pratila sve do pod sam greben. Popevši se napoljan na greben ostadosmo ushićeni opsežnim vidikom na sinje naše more, na otoke, otočiće, školjeve, na Ravne Kotare, kao i na čitavo područje Velike Paklenice.

Dok smo promatrali te divne morske i kopnene vidike, pristupiše k nama dva mlada pastira, prava čeda planine. Kršni su kao hrastovi, širokih ramena i jaka vrata. Zubi zdravi i kao snijeg bijeli. Oči im čudnovato sjevaju, ali bez strasti. Lice opaljeno, ali vanredno mirno. Očito je, da tu sretnu čeljad ne biju velike brige, zbog čega i malo misle, pak su u pravom smislu riječi sretni i zadovoljni. A kako i ne bi, kad su uvijek u uskoj vezi s majkom prirodom! Upustismo se s njima u razgovor. Dok su oni nama mnogo toga pričali o rogom blagu, o paši, o stajama, o mlijeku i siru, a dabome i o vuku, medvjedu i velebitskoj buri, mi im se predstavismo kao »Mosoraši«, našto nam oni na veliko naše čuđenje a još veće veselje izjavise da su čuli pričati, kako su lanjske godine »Mosoraši« pomagali zagorsku siročad. A kad ih mi zapitasmo, tko im je to pričao, rekoše nam: Glas o dobrom djelu na daleko se i široko sam po sebi širi!

Na Vaganskom Vrhu (1758 m).

Prešavši greben otvor se pred nama područje najvećih velebitskih visina, koje se inače međusobno ne ističu s razloga, što su visinske razlike između pojedinih vrhova baš neznatne. Najviši pak greben Velebita Vaganski vrh (1758 m vis.), promatran sa jugozapada prilično je širok i ne pokazuje nikakvih visoko-planinskih oblika, dok su naprotiv grebeni susjednih brda vanredno smionoga i oštrog izgleda. Ako se ovoj činjenici nadoda i to da su na generalnoj karti imena vrhova krivo unesena, shvatljivo je, da se mnogi planinar mogao lako ovdje zbuniti i zamijeniti vrh sa vrhom. Orientacija je nama bila inače olakoćena Poljakovim »Vodičem«. Prešavši nekoliko vrtača stigosmo kroz po sata do Babina jezera (naplavljene vrtače), s kojeg se prema sjeveru diže Vaganski Vrh. Pristranak, po kojem smo se mi penjali (jugozapadni), sastoji od jurskog materijala. Pretežno su to pločasti sivkasti lapori i laporasti vapnenci išarani mnogo-brojnim nepravilnim izbočinama i pjegama. Pristranak je općenito gol, osim na par mjesta, gdje se mršavo razgojila klekovina planinskoga bora. Ovdje ondje javlja se također puzavi planinski grm (*Dryas octopetala*).

Popevši se na sam vrh, razdragasmo se prostranim vidicima. Dok se prema sjeveru i sjeveroistoku udubila prostrana lička ravan, sva u bujnom zelenilu bogatih pašnjaka i oranica, dotle se prema jugoistoku sablasno dižu mrki Golići (1723 m vis.). Najljepši i najopsežniji je vidik prema zapadu, jer ti u tren oka razotkriva strukturu Velebita: silan je to sklop nebrojenih brda i dolina! U smjeru prema sjeverozapadu vanredno se lijepo ističe između ostalih brda vilovita Visočica (1619 m vis.), biser velebitskih vidikovaca. Okitila se sve do strmog grebena bujnom šumom, kojoj se na rubu ponosno diže Gojtanov Dom, živi spomenik visokoga altruizma našeg druga I. Gojtana.

Silaz na Doce.

Prilično jaka i hladna bura prisilila nas da se sa grebena spustimo ponovo do Babina jezera, odakle se uputisemo prema južnom dijelu grebena Stirovca (1590 m vis.), pa da odatle siđemo u Doce pod Badnjom (1483 m vis.). Uzduž puta opazismo više primjeraka crnih gušterica (*Lacerta vivipara*), a ovdje ondje i pogdjekojeg crnoga leptira (*Erebia sp.*), pojava, koja nas je podsjetila, kako se bića koja odabraše velebitsko nadgorje za svoje stanovanje, vješto znala okititi tamnim bojama, da uzmognu za sunčanih dana apsorbirati što veće količine topline. Spomenute se vrsti životinja imaju inače smatrati kao relikti ledenoga doba.

Prešavši preko južnog dijela grebena Stirovca zadosmo u prično gusto šumu, sastavljenu od bjelogoričnih i crnogoričnih elemenata. Teren je ovdje prepun dubokih vrtača. Dok se po njihovim rubovima pretežno razgojila bukva, dotle na njihovu podanku raste planinski bor; zanimljiva pojava, koja se ima da pripiše činjenici, što je dubljim (nižim) dijelovima vrtača srednja godišnja temperatura niža od one na njihovim rubovima (višim dijelovima).

Lugar, koji nas je pratio, pričao nam je o brojnim srnama, koje je ovdje, još pred dvadesetak godina uvijek susretao. Danas im tu više nema traga. U strahu pred ubojitim zrnom povukle se jadne u neprohodnije krajeve Velebita, gdje im inače požudno oko nesavjesnih lovaca ne daje ni tamo mira, pak ako se ne stane na kraj njihovu tamanjenju, brzo će i njih nestati sa Velebita, kako je već nestalo divokoza, jelenova i risova.

Spustivši se u Doce, u kojima su seljaci iz Bukovice bili podigli uz rub šume nekoliko primitivnih ljetnih stanova, popesmo se preko Struga na sedlo Buljme, a odatle uz razvodnicu između Velikog Rujna i Brezimjenjače spustismo se na vrelo zvano Stražbenica, gdje se malko odmorismo uz vrutak hladne vode. Od sedla Buljme do Stražbenice redaju se nadasve čarobni vidici. Zelena dolina Brezimjenjače uokvirena smionim kamenitim motivima pruža se kao na dlanu podjednako i gornji (istočni) dio Velike Paklenice. Divlje konture rubova donje (južne) Paklenice tamno se ocrtavaju na raskidanim kamenjarama između Pristovca (817 m vis.) i Vitrenika (442 m vis.) te izazivaju silan kontrast sa nježnim i nadasve pištom vidicima prema moru. Područje između sedla Buljme i potoka Stražbenica je i sa petrografskeg gledišta vanredno zanimljivo, jer se ondje javlja kamenje razne starosti. Uz vapnene škriljevce i sive dolomite karbonske starosti izbijaju i permski dolomiti te šarene donjo-verfenske naslage.

Povratak u Starigrad.

Uzduž Borova potoka, gdje je ljuta sječa također satrla divnu borovu šumu, spustismo se u dugo opruženu visoravan Veliko Rujno, koja morfološki uzeta predstavlja pravi tip krškoga polja. Polju na sjeveru diže se kameniti greben Višerujna. Na južnim pristrancima Višerujna (Debelo Brdo) bila se razgojila takova borova šuma, da je slične uopće teško bilo naći na čitavom Velebitu. Danas vidiš ondje samo jadne izgorjele kosture, kako nijemo poput crnih aveti strše u vis. Požar, koji je pred nekoliko godina ovdje buknuo i za čije se gašenje nije uopće ama baš nitko brigao (ma da je požar trajao više dana!), uništio je potpuno taj zeleni biser južnoga Vele-

bita. Mogli smo inače konstatirati, kako su sve šume (općinske) toga prostranog područja vanredno stradale, kao i to, da i danas stradavaju, a to nije nipošto na diku općini, kojoj te šume pripadaju.

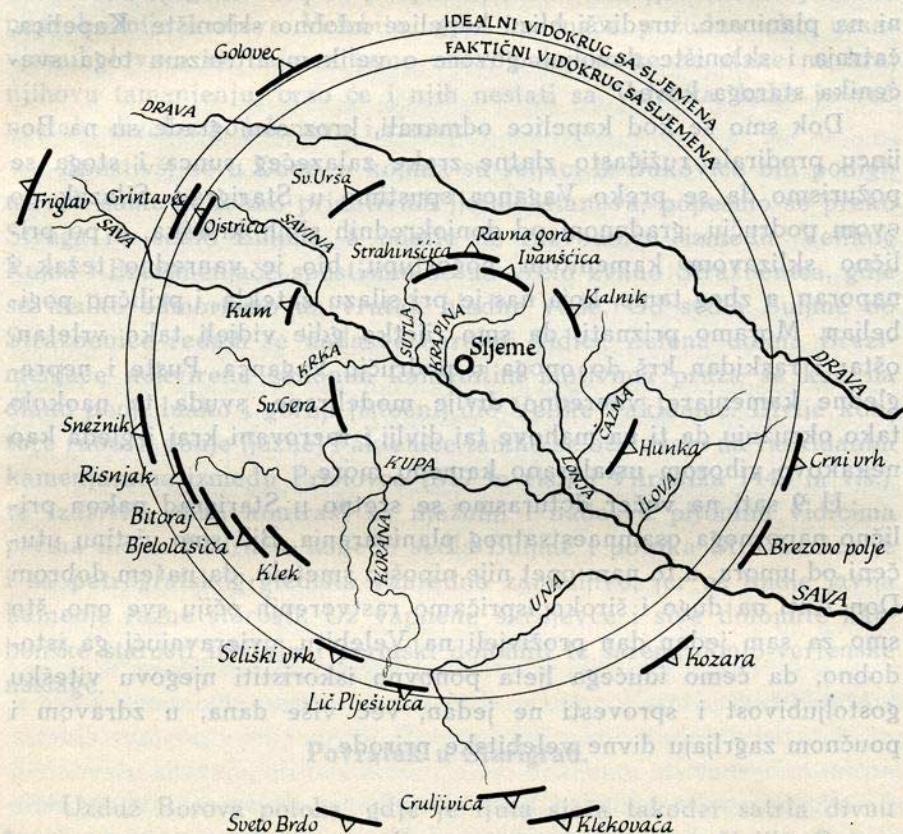
Neugodan dojam, što nam ga je ta tužna slika paleža izazvala, bio je ponešto utažen pogledom na bijelu, masivno i otmjeno građenu kapelicu u počast Velikoj Gospo, koju je u zapadnom dijelu Velikog Rujna podigao zasluzni župnik Starigrada Don Ante Adžija na duševnu okrepnu brojnih Starogračana, koji ljeti tjeraju na Veliko Rujno svoje blago. Kako to područje oskudijeva vodom, naš je Don Ante uredio uz samu kapelicu veliku čatrnju, a da pri tome nije zaboravio ni na planinare, uredivši blizu kapelice udobno sklonište. Kapelica, čatrnja i sklonište dovoljno govore o velikom altruizmu toga svećenika staroga kova!

Dok smo se kod kapelice odmarali, kroz samograde su na Bojincu prodirale ružičasto zlatne zrake zalazećeg sunca i stoga se požurisemo da se preko Vaganca spustimo u Starograd. Silazak po ovom području, građenom od donjokrednih sivih kršnika, a po prilično sklizavom kamenitom nogostupu, bio je vanredno težak i naporan, a zbog tame, koja nas je pri silazu zatekla, i prilično pogibeljan. Moramo priznati, da smo rijetko gdje vidjeli tako vrletan, oštar i raskidan krš do onoga u području Vaganca. Puste i nepregledne kamenjare, vanredno divlje modelirane, svuda te naokolo tako okružuju da ti na mahove taj divlji i razrovani kraj izgleda kao nekakovo vihorom ustalasano kamenno more.

U 9 sati na večer doturasmo se sretno u Starograd nakon prilično napornoga osamnaest satnog planinarenja. Bili smo uistinu utučeni od umora, a to nam opet nije nipošto smetalo, da našem dobrom Don Anti na dugo i široko ispričamo rastvorenih očiju sve ono, što smo za sam jedan dan proživjeli na Velebitu, uvjeravajući ga istodobno, da ćemo idućega ljeta ponovno iskoristiti njegovu vitešku gostoljubivost i sprovesti ne jedan, već više dana, u zdravom i poučnom zagrljaju divne velebitske prirode.

VIDOKRUG

Otok visok sto metara stoji na moru sam, a mi smo na njegovu vrhu. Pita se, kako daleko seže taj vidokrug ili obično rečeno, kako se daleko vidi sa našega gledališta. Razumije se samo sobom, da će biti to veći vidokrug, t. j. da će se to dalje vidjeti, što je više naše stajalište. Daljina vidokruga zavisi dakle o visini gledališta. Nije napokon teško izračunati polumjer vidokruga (H), ako znamo visinu gledališta (V) i polumjer Zemlje (R).

Sl. 1.

Po Pitagorinu poučku vidimo: $(V+R)^2 = H^2 + R^2$, dalje $H^2 = (V+R)^2 - R^2$, konačno $H = \sqrt{(V+R)^2 - R^2}$, a time je zadatak riješen.

Predaleko bi nas vodilo da dalje izvodimo tu formulu, ali se ona svodi na oblik $H = 3827 \sqrt{V}$. Treba dakle potražiti drugi korijen od V , pomnožiti ga sa 3827, pa dobivamo polukrug vidokruga u kilometrima, gdje je već uračunan lom svjetla, koji povećava vidokrug.

Kad je taj vidokrug izračunan, onda treba uzeti kartu (ne prevelikog mjerila), na kojoj je prikazan priličan komad zemlje, najmanje dvaput tako velik, kako je polumjer vidokruga dug, odmjeriti šestarom polumjer u kilometrima, zabosti u gledalište šestar, pa opisati kružnicu: preko ove kružnice ne ide vidokrug našega gledališta. To je međutim idealan vidokrug, jer katkad visoka brda ne leže na moru, a mi smo računali s absolutnom visinom, t. j. visinom računanim od razine morske. Uzima se tu u obzir u mnogo slučajeva relativna visina, t. j. visina od najbliže podine.

Evo primjera: Sljeme nad Zagrebom ima 1035 m nad morem, zagrebačko polje ima 126 nad morem, piramida na vrhu Sljemena ima 13 m nad samim vrhom. Visina (V), s kojom ćemo računati, iznosi $1035 - 126 + 13 = 922$, polumjer vidokruga sa Sljemena iznosi 123 km računajući visinu od mora, a računajući ga od Zagrebačkoga polja, 116,6 km., dakle za 6,6 km. manje; to nije osobita razlika na 123 km.

Evo skrižaljka, gdje su na lijevoj strani visine absolutne, a na desnoj polumjeri vidokruga:

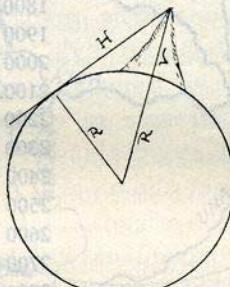
Visina u m	Polumjer vidokruga km	Visina u m	Polumjer vidokruga u km
50	271	1500	1483
100	383	1600	1531
150	469	1700	1573
200	541	1800	1619
300	663	1900	1664
400	766	2000	1711
500	856	2100	1749
600	936	2200	1790
700	1013	2300	1831
800	1079	2400	1866
900	1148	2500	1908
1000	1210	2600	1946
1100	1266	2700	1983
1200	1313	2800	2021
1300	1379	2900	2060
1400	1429	3000	2096

Evo jošte skrižaljke svih znamenitijih gora i njihovih vrhova u Savskoj banovini sa visinama i polumjerima vidokruga:

Gora ili Vrh	vis. m	polumj. vidokr.	Gora ili Vrh	vis. m	polumj. vidokr.
Kuna gora	520	87,0	Papuk	953	117,8
Ravna gora	680	99,8	Dilj (Predolje)	459	81,8
Strahinščica	847	111,1	Kapavac	637	96,4
Ivanščica	1061	123,7	Psunj (Brezovo polje)	984	119,7
Ljubelj	568	90,9	Moslavačka gora (Hunka)	489	84,4
Kalnik	643	96,8	Medvednica (Sljeme)	1035	123,0
Bilo (Viš)	288	64,8	Plešivica (samoborska)	780	106,4
Crni Vrh	865	112,3	Gorjanci (Sv. Gera)	1181	131,3

Gora ili Vrh	vis. m	polumj. vidokr.	Gora ili Vrh	vis. m	polumj. vidokr.
Petrova gora (Petrovac)	507	85,9	Konačišta (Senjsko bilo)	1494	147,8
Klek	1182	131,1	Mali Rajinac	1699	157,7
Skradska gora	1044	123,3	Veliki Alan	1414	143,9
Snežnik	1798	161,8	Šatorina	1624	154,2
Obruč	1377	142,0	Oštarije	927	116,5
Risnjak	1528	149,6	Visočica	1619	153,6
Bitoraj	1385	142,4	Babin vrh	1798	161,8
Viševica	1428	144,6	Sveto brdo	1753	160,2
Bjelolasica	1533	149,5	Kraljičina vrata	1045	123,3
Bijele stijene	1335	139,8	Ozeblin	1657	155,8
Banska vrata	1033	123,0	Lička Plješivica	1649	155,4
Vratnik	624	95,4	Seliški vrh	1280	136,9

Vidokrug Sljemena ide od granice Prekomurja na Maribor isključivši Golovec (Koralpe), prelazi Dravu, ide upravo Kamničkim sedlom izmed Grintavca i Ojstrice, Ljubljanskim poljem na jug tako da isključuje Snežnik, ali je unutar toga vidokruga Risnjak, Bitoraj, Bjelolasica i Klek, dalje ide prema istoku isključivši Seliški Vrh, Velebit, Plješivicu, Cevljivici i Klekovaču, pa Kozaru, onda skreće na sjever isključivši i opet Psunj i Crni Vrh, a opet se svi navedeni isključeni vrhovi, neki jasnije, a neki slabije vide sa vrha Sljemena. Ovo će razjasniti sl. 2.

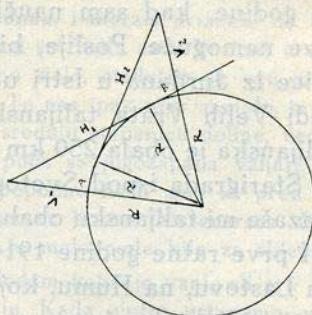

Sl. 2.

Ovi vrhovi stoje izvan vidokruga sljemenskoga kao visoki otoci. Vidokrug Triglava seže do Varaždina, Vrbovca, Velike Gorice, Petrovca, Vratnika nad Senjom, obuhvaća čitavu Istru, ide na jug od Venecije, do ušća Pada, dalje preko Padove, na zapad od Marmolate. Vidokrug Svetoga Brda seže do Učke, do Save kod Zagreba i dalje od Jajca u Bosni. Vidokrug Brezova polja na Psunju seže do Kalnika, Zagreba, i Petrovca na Petrovoj gori, a vidi se vrlo lijepo u Jurjevsкоj ulici nasuprot vodovodnoga rezervoara, na jugu Moslavackoj gori.

Izlazi iz toga svega pravilo: ako je zbroj polumjera vidokruga dvaju vrhova veći od njihove distance, onda se ti vrhovi među-

sobno vide; ako je ta distanca jednaka ili manja od zbroja polumjera vidokruga, onda ostaje jedan vrh drugomu nevidljiv.

Sl. 3.

Na sl. 3. vidimo da je $H_1 + H_2 > AB$, pa je prema tome vidljiv V_1 sa V_2 .

No nisu ti računi dovoljni, da riješe pitanje o vidljivosti jednoga ili drugoga vrha; tu стојi u prvom redu tako zvana kulisa. Izmed našega gledališta i vrha, koji mislimo vidjeti, a spomenuto pravilo to dozvoljava, postavilo se jedno brdo, jedan vrh, koji reći bi zasjenjuje onaj vrh. Tako je slučaj sa Svetom Gerom ili Trdinim vrhom na Gorjancima. Ona je kulisa pred Snežnikom na Strosmajerovom šetalištu, kod Weissove vile, ali se ta kulisa gubi, kad se podigne čovjek na sljemensku piramidu. Kum kod Zidanoga mosta takova je kulisa za Triglav, ako je naše gledalište u bivšoj planinarskoj kući u Podsusjedu, dok se odanle sasvim lijepo vide za bistroga vremena Grintavec i Ojstrica. Ako se podignemo do Kamenitih Svatova ili pače na Sljeme, onda se Triglav pokazuje sasvim malo na sjever od Kuma, ali dašto mnogo više. Komad Velebita vidi se sa Strosmajerova šetališta u gornjem gradu, a vidi se samo zato, što su Lička Plješivica i Seliški Vrh odijeljeni najgornjom dolinom Korane i Pli-tvičkim Jezerima. Što je kulisa viša i što je ona bliža gledalištu, to više sakriva motreno brdo.

Druga je velika poteškoća, koja sprečava vidik, osumljenio gledalište. U sjevernim dijelovima Savske banovine izmed Kupe, Save i Drave svi su vrhovi osumljeni. Sjevero istočni vidik sa Sljema vrlo je slab radi obilne šume, koja se ondje razrasla. Podignute su na nekim vrhovima drvene piramide, to su učinili vojnici pokojne monarhije, ali te su piramide već tako trošne, da bi bolje bilo da ih nema. Tako je piramida na Crvenom Čotu u Fruškoj Gori, na Hunki u Moslavačkoj gori, na Prisjeci u Zrinjskoj Gori, a takve su bile u svoje vrijeme piramide na Ivanšćici i na Plješivici.

Još nešto. Sjećam se kao dječak, kako su mi pokazali sa Tonimira, jedne vile, koja je nekad pripadala Ivanu Kukuljeviću, ništa manje nego Blatno Jezero, koje je odanle 80 km daleko. Ja sam vjeroval, ali za tri četiri godine, kad sam naučio nešto matematike, video sam da je to posve nemoguće. Poslije, bilo mi je petnaest godina, prolazio sam pješice iz Jurdana u Istri u Matulje, tu mi jedan učitelj pokaza na srijedi Velih Vrata talijansku obalu, ma da ima Jurdani tek 334 m, a talijanska je obala 250 km daleko. I opet poslije, kad sam išao pješice iz Starigrada ispod Svetoga Nikole, kojega najviši vrh ima 626 m, pokazaše mi talijansku obalu, i to Monte Gargano, koji ima samo 1056 m. I prve ratne godine 1914. bio sam s pokojnim dr. Rösslerom na otoku Lastovu, na Humu, koji ima nešto iznad 400 m. Tu sam na svoje oči video tako jasno na zapadnom horizontu visoka brda, da bi se bio zakleo, da je ono Italija. Dašto iza sata okrenula se ta lijepa brda u duge bijele oblake. Italijanska se obala vidi tek sa vrhova, koji su viši od barem 1000 m, i to s onih, koji su u najbližoj blizini Monte Corna na Gran Sasso d'Italia. Sa vrška Orjena, koji ima 1895 m, točno se diraju vidokruzi sa Monte Corna, koji broji 2921 m.

Dakle kod određivanja vidokruga neka ima fantazija što manje posla.

TIHORAJ JELUŠIĆ:

ZAGREB.

NAŠI MLADI U ALPAMA

4. Kroz Visoke Ture.

Kadgod sam gledao sa naših Alpa prijeko na sjeverozapad na bijele glavice Visokih Tura, svaki je put rasla u meni i želja da ih pogledam i iz bližega i da se popnem na njih. Ta to su naše najbliže »trihiljadarke«, a razumljivo je da svaki planinar čežne uvijek za višim.

Planovi su lagano sazrijevali. Konačno eter i druga, koji Ture već donekle pozná. Slijedilo je proučavanje literature, karata i u ljetu smo teoretski bili spremni da krenemo.

Hochalmspitze (3362 m).

Na večer 18. VII. izidosmo nas dvojica sa našom prtljagom na stanici u Mallnitzu. Kao na pozdrav spustila se kiša. Planine su sve sakrivene u oblacima. Smjestimo se u osnovnoj školi, gdje imade Alpenverein uređenu jednu sobu za turiste. U razgovoru sa učiteljem saznamo vrlo ugodne stvari, naime da je u Mallnitzu već 14 dana neprestano loše vrijeme, ali se ipak nada da će se popraviti, jer se zadnja dva dana pomalo čisti.

U Mallnitzu smo imali još ujutro obaviti važan posao: rasposlati jedan dio naše prtljage (u glavnom hranu). Jedan dio ode autobusom u Heiligenblut, a drugi ponese nosač na Hannover Haus. Ostale su nam naše uprtnjače. Vrlo se varate, ako mislite da su bile lake. Naskoro smo osjetili svu njihovu težinu. Oko

10 sati ostavili smo Mallnitz. Nad kolodvorom počinje se put naglo uspinjati. Svakih nekoliko metara hvatali smo dah. Već počesmo sumnjati hoćemo li moći dalje vući ovakove uprtnjače. Srećom je strmina naskoro popustila, čim se put počeo uspinjati na hrbat, sa kojega se onda spušta u dolinu Dössen. Pomalo smo se privikavali težini na leđima, i moram priznati, da nam taj teret cijelim putem nije više oduzimao dah. Prvi sat hoda ostat će nam u uspomeni u znaku uprtnjače.

Ujutro je sunce lijepo sjalo, međutim se već prilično naoblaciло i naskoro je počela i kiša da kaplje. To nas ipak nije smetalo, ta nebo još ne bijaše spremno za kišu. Prodemo donju i srednju stepenicu doline, već počinje i uspon na zadnju stepenicu. Tad se naglo poče sa jugozapada valjati nešto tamno. Valja ubrzati i uspjeli smo. U 2 sata popodne našli smo se pred Alfred von Schmidt Hütte (2280 m) uz lijepo tamnogorsko jezero Dössenersee. Čas zatim eto i pljuska, koji je trajao do večera. Vrlo je malo nade bilo za slijedeći dan.

U 3 sata ujutro pogledam kako je vani, ali sve vrlo magleno, tamno. Stoga se okrenem i spavam dalje. Kada ujutro ustanemo, vrijeme još nije imalo oživljeni karakter usprkos jakoj oblačnosti. Stoga krenemo u 7 sati na Säuleck (3081 m). Taj je vrh gospodajući nad cijelom dolinom. Lijepa je piramida s ove naše strane po obliku dosta slična Ojsstrici. Odmah za kućom diže se put visoko nad jezero, a onda obilazi jugozapadnom stijenom Säulecka, te se po dosta strmim snježištima s juga diže do plitkoga sedlača i uspinje se preko blokova na vrh.

Na vrhu sjedimo i čekamo hoće li se magla razići. Čini se da ona ima više vremena od nas. Malo se samo pomakla na sjevernoj strani da smo mogli pogledati dolje na strmu sjevernu stijenu i točila pod njom. Na povratku smo — da ne podemo istim putem — skrenuli preko blokova i snježišta na Mallnitzer Scharte (2684 m), a onda smo pošli dnem doline do jezera i uza nju do kuće kamo smo stigli u 1 sat popodne. Posljepodne padala je opet 2 sata kiša, a onda zadune sjeveroistočnjak te naglo počne rastjerivati maglu. Sa razvedrivanjem poraste i naša nada za slijedeći dan.

Malo iz 2 poslije ponoći ostavismo kuću. Vani je svijetlo, jer je mjesecina. Nebo je vedro, ima samo nešto tankih visokih oblaka. Prolazimo istim putem kao dan prije do pod vrh Säulecka. Pod Säuleckom počinje svitati, a kada dodosmo na greben, već je bio potpuni dan. Nešto više gore dijeli se od Säuleckova put za Hochalmspitze (Detmolder Weg). Predemo još snježište u istočnom pobočju Säulecka i malo dalje na stazi stanemo da zajutarkujemo. Već je 4 i tri četvrti.

U dolinama se burno miješaju magle. Nebo je nad nama svjetlopavo, a tamo prema sjeveroistoku postaje sve svjetlijie. Tamo je i naš današnji cilj. Tamna piramida odskače od sjajno žutoga neba, na kome treba da se svaki čas pojavi sunce. Sva snježišta su još u tami plavkasta. Najednom zasine nad nama vrh Säulecka. Čas zatim padnu i na nas prve zrake sunca. Snježište se za snježištem zažari, a ona na zapadnim pobočjima čini se da su postala još tamnija. Naglo se diže sunce; velika žuta ploča nad tamnim grebenom postaje sve manja i bijelja. Snježišta gube svoju narančastu boju te sjaju sve jače. Sve je puno svijetla. Tamna Hochalmspitze postaje u tom moru svijetla još tamnija. Prikazuje nam se uistinu u svojoj ljepoti.

Za pola sata krećemo dalje. Naskoro smo na Säuleckovom sjeveroistočnom grebenu. Divan je pogled na zapad u dubinu na Lassacher Winkel i stijene, koje ga zatvaraju. Greben se suzuje pa eto i prvi osiguranja. Međutim ga naskoro ostavljamo, jer treba obaći duboku pukotinu u grebenu. Spuštamo se preko strme dosta osigurane stijene. Opet se vraćamo prema grebenu, ali ne idemo više

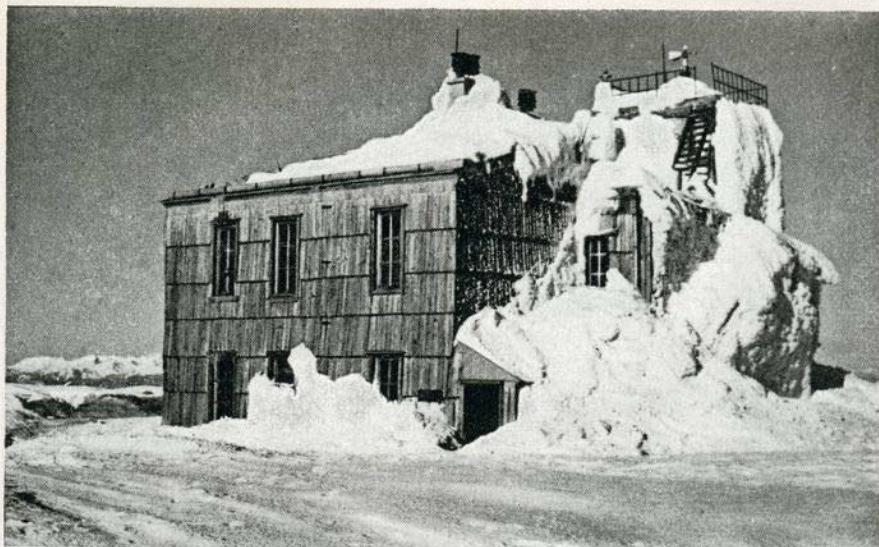
njim. Po dobro osiguranim policama na istočnom pobočju obilazimo pojedine tornjiće Gusenbauerspitze (2974 m). Iza glavnoga vrha predemo preko grebena na zapadnu stranu, pa se nešto niže nađemo opet na grebenu, koji naskoro počinje da se širi. Istočno pobočje postaje položitije, dolaze snježišta i po njima se lagano uspinjemo na Schneewinkelspitze (3041 m). Tu stajemo nekoliko minuta. Magla se naglo diže. Još vidimo Hochalmspitze, ali među nama je već magla. Po strmim se snježištima naglo spuštamo prema sedlu. Zaronismo u maglu, ali se još piak kroz nju vidi sunčana ploča. Malo pred sedlom nađemo zgodno kamenje, te se na njem smjestimo da malo založimo prije zadnjega uspona. Još nije 8 sati. Nadamo se da ćemo najkasnije za dva sata biti na vrhu. Volje smo odlične, čak ni magla nam je ne može oduzeti. Nismo se nadali da ćemo uz naše uprtnjače tako brzo napredovati. Magla postaje međutim sve gušća; nad nama postaje sve sivljе. Sunčani disk postaje sve slabiji, još nekoliko puta zasine malo jače, a konačno je sve jednolično sivo. Malo prije 9 sati krećemo dalje.

Obaćemo još kamenu glavici i eto nas na sedlu Winkel Scharte (oko 2850 m). Počinjemo se lagano uspinjati po snježištu. Strmina počinje rasti. Naskoro predemo na točilo. Na njem napredujemo vrlo polako, ta moramo skoro četveronoške puzati preko pomicnih blokova. Srećom nađemo naskoro stazu te po njoj stignemo na vrh Winkelspitze (3100 m). Već je 10 sati.

Nekako se spustimo po grebenu. Onda slijedi prilično položiti dio. Greben je prilično uzak i dosta zasnježen, te se pomalo počinje dizati. Najednom, eto, nešto tamno pred nama u magli. Dodemo malo bliže. Tu se greben naglo diže u visinu. Treba skrenuti u istočno pobočje. Svežemo se na dvostruko uže te predemo na snježište. Dosta duboko pod nama raspoznajemo još u jednoličnoj sivini neku tamnu crtu; to je rubna pukotina ledenjaka Tripp Kees-a. Ima oko 25 cm dosta svježega snijega, pa treba biti na oprezu. Ispočetka hodamo obojica. Strmina raste. Nakon dosta dugog skretanja na desno dignemo se u zavojima do stijena. Neko vrijeme idemo uz njih, dok se ne možemo uspeti gore, a onda prelazimo sa jedne zasnježene police na drugu. Sada hoda samo jedan. Nastojimo da se ne dižemo prenaglo. Treba da napredujemo više u vodoravnom smjeru nadesno prema sjeveroistoku. Gdje god može ležati snijeg, sve je zasnježeno. Da bude ugodnije, pod nekim je snijegom uz stijene i kamenje sloj leda, tako da mjestimice i cepin ulazi u akciju. Naskoro nam postane 14 metara slobodnog užeta premalen razmak za osiguranje; stoga se prevezasmo na jednostruko. Putu, razumije se, nema nigdje traga. Strmina i dalje raste.

Ne vodi li put možda više gore uz greben? Krenemo gore plitkim žljebom po samim pomicnim blokovima. Dodemo do maloga previsa, pa onda nešto lijevo uz njega i eto nas na grebenu. Nekoliko granitnih stepenica vodi do vrha maloga tornjića. Dalje se iza maloga ureza diže skoro vertikalno drugi tornjić. Vidimo da će greben biti mnogo teži nego istočno pobočje. Usto tu puše neugodan sjeverozapadnjak. Treba se dakle spustiti opet dolje. Nekih 7 metara pod nama je 65° strma stijena, a dalje dolje zasnježeni žlijeb. Drug se spustio po stijeni, sjeo na snijeg te sam ga spuštao, dok se nije dovezao do prve police. Zatim je slijedila moja uprtinjača. Onda se on nekako dignuo drugom stranom žljeba do većega bloka. Slijedio sam ga ja. Stijena je sasvim dobro raščlanjena. Vozim se snježištem, dok uže nije napeto. Izgleda da je niže bolja polica, te se spustimo do nje. Na njoj mora da je put, jer nekoliko metara dalje viri iz snijega komad rastrgane žice. Skoro sva osiguranja su neuporabiva, nešto što su potrgana, a mnogo je ostalo u snijegu.

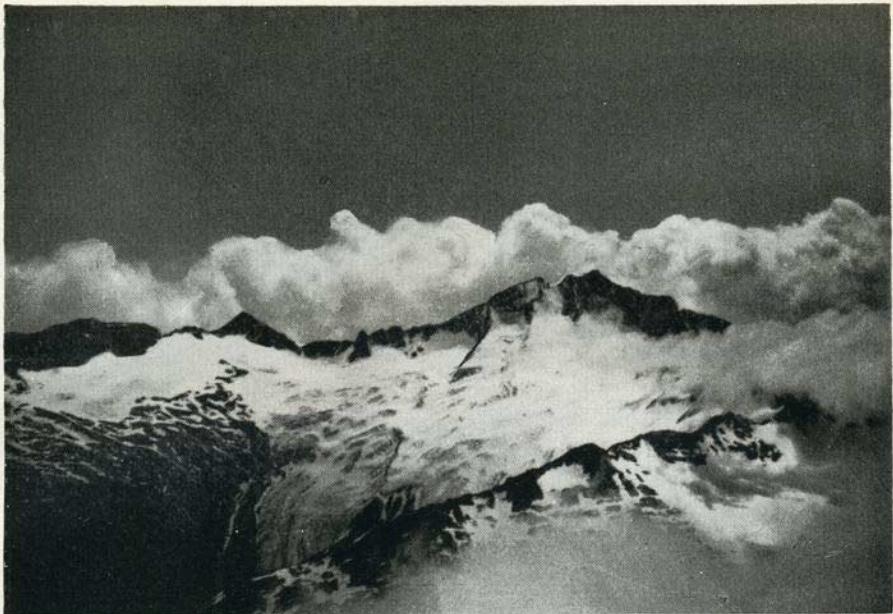
Pomalo napredujemo dalje. Polica postaje sve strmija. Opet smo blizu grebena. Prečkamo sve dalje nadesno. Eto nas pred 60° strmim zasnježenim žljebom!

BJELASNICA (2067 m) U SNIJEGU I LEDU.

LJUVAČ NA MOSORU U SNIJEGU.
Planinarski dom Kraljice Marije.

VELIKE TURE: HOCHALMSPITZE (3365 m).
Pogled s ledenjaka Kl. Elend.

Foto: V. Prašek

VELIKE TURE: HOCHALMSPITZE SA SAULECKA

Foto: V. Prašek

Treba ga preći te drugom stranom uspeti na greben, jer bi s naše strane išlo vrlo teško. Ova dužina užeta najteži je komad puta do sada. Zabrinut smo se. Ako budu teškoće dalje rasle, hoćemo li uopće doći do vrha? Usto je počeo padati i snijeg. Dalje do grebena nije teško doći, ali tu nas dočeka orkanski vjetar. Greben je dalje lak. Za nekoliko časaka vidimo najednom nekakove kolce među kamenjem. Dodemo bliže. Ta to su ostaci triangulacijske piramide, a tu je i kamena piramida. Mislim da naša lica nisu u tom času izgledala suviše duhovita. Šta smo na vrhu? Jest, vrh je to, greben se dalje lagano spušta, a tu je eto u škrabici i upisna knjiga. Nema nikakove sumnje. Bili smo uistinu iznenadeni. Istina da je već 2 i četvrt popodne. Od Winkel-Scharte trebali smo preko 5 i pol sati umjesto 1 i pol prema vodiču.

Stisnemo se iza kamene piramide, da se bar malo zaklonimo od vjetra i mećave. Kušamo jesti, ali ne ide, trebalo bi najprije počinuti. Čučimo ovako četvrt sata i vidimo, da u takovojoj oluji ne možemo dulje čekati na vrhu. Sustimo se preko blokova u sedlašce među oba glavna vrha i onda se snježnim grebenom uspnemo na drugi vrh. Hochalmspitze ima zapravo tri vrha: Apere- (3362 m) i Schneeige-Hochalmspitze (3345 m) te dalje na sjever pomaknuti Gross-Elend Kopf (3312 m). Mećava dalje traje, te smo već dobro zaledeni. Treba dalje. Kuda?

Naš cilj je Osnabrücker Hütte u dolini Gross Elend. Sa Hochalmspitze moramo doći preko Hochalm Kees-a na sedlo Preiml Scharte, a sa njega preko Gross Elend Kees-a u dolinu. Samo kako da dodemo do sedla? Na vrhu smo već muku mučili kako bi. Prelaziti ledenjak u magli i još naći sedlo? To ne ide još u naš djelokrug. U snijegu na Schneeige Hochalmspitze-i našli smo dosta svježi valjda jutarnji trag. Tu su dva traga: jedan vodi na istok, drugi na sjever. Krenemo sjevernim, ali ne daleko. Izgleda sumnjiv, kao da vodi na Gross Elend Kopf. Mogli bismo i preko Gross Elend Kopfa na Preiml Scharte, ali za današnju bi mećavu predugo bili u većoj visini. Vratimo se natrag — možda je istočni trag bolji. Malo niže nademo trag prema sjeverozapadu. Izgleda da je to isti onaj trag, kojim smo prije mi krenuli na sjever. Taj je dakle po svoj prilici samo obilazio vrh. Idemo dalje. I tu je sumnjivo. Trag vodi stalno prema istoku, skreće čak još malo prema jugu i vodi na kameni greben sa lijepom stazom. To nije put, koji ide sredinom Hochalm Kees-a, inače bi već okrenuo na sjeveroistok. Idemo još malo grebenom. Put stalno zadržava svoj smjer. To je, dakle, put za Giessener Hütte. Stanemo. Da se vratimo na vrh pa da kušamo sreću s pomoću karte? Time nismo previše oduševljeni, jer je već dosta kasno, te postoji opasnost noćenja u ledu. Idemo dakle na Giessener Hütte, kamo možemo sigurno stići. Uže smotamo, jer nam ga sada ne treba. Naskoro ostavismo greben i spuštamo se na južnu stranu. Sada smo u zavjetrini. I snijeg je prestao da pada. Najednom se magle rašire i eto dalje u grebenu kamene prizme Steinerne Mannl-a. Šta se magla razilazi? Opet nam je jednom sinula nada da ćemo još danas doći na Preiml Scharte. Popnemo se ravno na greben. Tu nas opet dočeka vjetar Hochalm Kees još uvijek je potpuno zatrpan maglom. Na žalost i na južnoj se strani opet zgusnu magle. Čekamo preko pola sata, ništa. Vratimo se natrag na put. On vodi preko nekoliko snježišta. Dodemo do strme stijene. Staza se lijepo spušta i na nekim su mjestima čak drvene ljestve. Još malo pa smo na snijegu. To je već Tripp-Kees. Za svaki se slučaj navežemo i odjurimo po snijegu. Koji puta sjednemo, ali u času smo opet na nogama. Konačno smo van magle. Još malo pa smo na prednjoj moreni ledenjaka. Čas stanemo da spremimo uže. Daleko dolje vidimo već u zelenome kuću. Po dobroj stazi trčimo dalje. Još malo, noge se već malo zapliću od trke i u 6 sati smo u Giessener Hütte (2230 m).

KROZ LEDENU BURU NA OBRUČ

(25. i 26. III. 1933.)

Nas 17 Zagrepčana odlučismo poduzeti ranoproljetni uspon na krasni Obruč 1377 m nad Grobničkim Poljem. Šestero ih je pošlo još 24. u večer iz Zagreba, »prospavalo« noć u vlaku, pa rano u zoru od Škrljeva, preko Kukuljanova, Cernika, Čavala na Grobničko Polje do Potkilovca, pa odavde gore do kuće na Hahlićima 1118 m ispod Obruča. Vrijeme im je dosta pogodno poslužilo, a hvale se i sunčanjem. Drugi dio, nas 11, krenuo je iz Zagreba u subotu (Blagovijest) 25. III. iza podneva, po lijepome vremenu i suncu. Nadasmo se dakle ugodnu usponu. Ali na Zlobinu počela je da nam »namiguje« primorska bura. U Sušaku nas već po najvećoj buri dočeka jedan drug, tajnik »Velebita«, g. Kühnel. Dvojica trojica već su počeli izjavljivati želju, da se ostane na Sušaku. »Nema tu ništa, il' smo planinari ili nismo!«, pa tako se stisnemo u autobus i krenusmo u 20.30 sa sušačkoga kolodvora. Već na Banskim Vratima sasu se na nas kô iz vreće bura, sve se trese autobus, ali kreće se dalje. Na Grobničkome se Polju bura već sve više

Foto: V. Jankovski

PLANINARSKA KUĆA POD OBRUČEM.

razularila, pa udara kao bjesna. U 21 h stadosmo najednom sred polja pred nekom bodljikavom žicom i ni makac dalje! Nije ni čudo u mrkloj noći i u buri. Neki mladi drug skoči prvi van, nu vrati se za par časa natrag u auto cvokoćući zubima. Slabo je odjeven, nije se spremio za ovakav izlet, pa je odlučio da ostaje u kolima, te se vraća u Sušak. Mi se ostali zaogrnušmo, zakopčasmo, pa pod vodstvom druga Kühnela krenusmo odavde u 21.10 pješke preko polja.

Bura žviždi i huči, ali mi odvažno koracamo. Neki drug za mnom žviždi razne koračnice, pa se oštrim vojničkim hodom stupa i napreduje protiv bure do podnožja brda, kamo stigosmo za manje od pô ure. Sad započe uspon. Dakako da je sad već nemoguće koracati u redu, dvoje po dvoje, već se ide polaganije. Stvorile se tri skupine. Sprijeda je voda Kühnel s prvom četicom »izvidnicom«, 50 koraka za njom srednja četa, »glavna vojska«, a 50 koraka za ovom zadnja četa »zalaznica«. Nakon četvrt sata, na prvoj uzvisini, vrlo izloženoj, započe silna borba. Bura se pretvorila u ledeni orkan, pa villa ljudima, kao slabim trstikama. Prodorna je i ledena, te netko dometnu, da nema te škuljice, u koju ne bi duvala.

Uspon ti tjera znoj, a bura ga onaj čas na vrlo neugodan način suši. Noć je tamna kao u rogu, pa zapalimo električne svjetiljke, da si kako tako put po golome kamenju i pustoj litici osvjetljujemo. Do mene koraca, bolje posrtava, jedan drug, pa časkom mene bura o njega tresne, časkom se on na mene prebac, te »pardon« simo, »pardon« tamo, napokon prestadosmo da pardoniramo, jer nas je taj bijes i urnebes neprestano kovitlao amo tamo i potrkavao jednog u drugog. U po brije na jednom se začu kod »zalaznice«: »Halo! Hajlalo! Čekajte!« Stadosmo, okrenusmo se, odahnusmo na čas. Pa šta je bilo? Obična pojava. Bura je drugu Jankovskome sasma pravilno obrijala glavu t. j. odnijela šešir, pa su si utvarali, da će ga naći. Još nešta! Taj je u tren oka bio već negdje dolje u Kastavštini, ako ga nije vjetar i u more odnio. Nikad više! Nastavlja se hod. Iza mene se muči neki malo »oteži« drug, stenje, sopti, lovi dah, zaustavlja se, pa opet sa samozatajom prosljeduje. Prvi mu je to uspon, a 100 kg nositi po ovakovoj strašnoj buri na Obruč nije šala. Pronašao je, da mu je i »srce slabo!« Kasnije je pričao, da je cijelim putem samo na jedno mislio, da bi njegov prednik, t. j. ja, posruuo i pao, da bi me bura u grabu bacila, da bi sustao, pa bi onda svi morali malo da stanu, što bi mu kao odmor vrlo dobro došlo itd! »Skromne« i »kršćanske« željice! Ali »taj sakramenski stari profesor se samo prigne protiv vjetra, pa dalje grabi! Ne će vražji čovjek da stane!« Na prelazu u klanac među vrhove, na najizloženijem mjestu, dovinula se bura do svoje kulminacije. Napredovanje je bilo vrlo teško, borba s elementom silna, a desna strana tijela i obraza naprsto drvena od zime i snage vjetra. Uspravno hodati je nemoguće, već se nagiblješ sad naprijed, sad desno za 45 i više stupnjeva, posrtavaš od kamena do kamena i paziš, da te ne odnese bura lijevo u provalije, jer te onda »ni pilići pokupili ne bi«. U jarku, poradi njegova smjera, udari nam bura ravno u obraz i prsa, pa je sada borba, napredovanje te posrtavanje stupilo u još goru fazu. Boriš se za svoj život, svoje zdravlje, ali baš u ovakovoj borbi se očituje pravo planinarstvo i u njoj ima silnih etičkih užitaka.

U 23.40, dakle tik pred ponoć, eto nas išibanih, promrznutih, znojnih, ali otpornih, neslomivih i razigranih u kući na Hahlićima ispod Obruča. Onih 6 drugova dočeka nas urnebesom i veseljem. Za tren oka nesti i traga stradavanjima, ostavismo ih vani pred vratima i razvi se o ponoći pravo planinarsko veselje. Čajevi, a nekome i jače tekućine, razgriju promrzle udove i žile i zaori pjesma, obijesna, snažna, ali od srca i pobjedosna. Tako i vojnik nakon pobjede pjeva.

»Hapedaši feš su dečki, Hapedašice feš su pucice!« orilo se iz punih grla, iz prepunih srdaca, dok je vani urlao bijes i urnebes, kruća se tresla i drhtala, a oko prozora i vratiju bruji i žviždi poput kolosalnih orgulja i prati pjesmu odvažnih i neutrašivih planinara i planinarki. Zdravicu čilome i otvrdnulome vodi puta, drugu Kühnelu, poprati sva družba gromkim klicanjem, pa onda hajde svi uz šale i smijeh pod gunjeve i pokrivače.

U nedjelju 26. III. u jutro pošlo se na vrh Obruča i na Pakleno, ali neki se vratiše s prve trećine, ostali s druge trećine uspona, a tek trojica tvrdoglavog dopru do vrha, koji je bio sav u magli. Bura je tako divljala, te se moglo samo na četvero polako napredovati, a uz —10 stupnjeva C ona je tako savršeno i propisno brijala, te se činilo, da si ne samo obriven, već i bez kože. Na povratku u kuću moralio se neke krepko trljati, svi se grijali svim mogućim »grijalima«, koja se inače obično zovu: čaj, rakija, rum, djevojačke oči (u četi bile su i 3 hrabre i vrle planinarki!) Uza sve nedaće dobra volja, odlično pravo planinarsko rasploženje nisu jenjali ni na čas, već dapače sve više rasli, a pogotovo kad doznamo, da smo mi uopće prvi planinari te zime na Obruču.

U 10.20 nastupismo nas 17 sibirski kostimirani povratak u dolinu. Bura je još uvijek toliko bjesnila ,te sam nekoliko puta sav naduven u svojoj pelerini, koja je djelovala kao jedro, mislio, da će odletjeti u dolinu. Ipak je sve dobro prošlo. Na Grobničkom Polju već je bura slabijom bivala i tako se udobrovoljeni vratimo običajnom vožnjom kući. U Fužinama nam se pridružiše naši vrli Karlovčani, marna naša podružnica »Martinščak« na povratku s Tuhobića, koji su i oni u buri i olují »osvojili«, pa sada ne bi kraja ni konca pravom planinarskom raspoloženju.

Nezaboravan izlet! Elementarne strahote, stradavanja, borbe još nas više čeliće i dokazuju, da planinarom ne može da bude mekušac, već pravi, odvažni i ustrajni čovjek. Svaki je ovaki izlet jedna izvojevana pobjeda, koja uzdiže volju, snagu i planinarsku svijest.

VLADIMIR STAHLJAK

PLANINARSKI OBZOR

Važna novost u prehrani planinara. Planinarski kruh. Svaki planinar, koji ne želi biti ovisan o opskrbi po planinarskim kućama, mora za višednevne ture imati uz ostalu hranu i dobroga kruha, jer bez njega ne ide niti ostala hrana u tek, pa se često puta dogada, da se i najljepše ture moraju prekinuti uslijed pomanjkanja ili pokvarenosti hrane, a naročito kruha. Običan kruh je težak a i brzo pokvarljiv, tako da već drugi, treći dan nije za hranu uporabiv, osobito u ljetno doba.

Idealan planinarski kruh morao bi biti ne samo tečan i dobro i izdašno hraniv već i nepokvariv, a uz to lagan, da ne bude planinaru nepotreban teret u uprtinjači. Mi smo u par navrata upozoravali naše članove na takav kruh iz inozemstva, no budući da je dobava skopčana sa raznim poteškoćama i neprilikama, mnogi su od nabave odustali.

Sada je medutim domaćoj tvornici »Bizjak« uspjela ovakova proizvodnja idealnog planinarskog kruha, te ga možemo svakomu članu najtoplje preporučiti. »Bizjakov planinarski kruh« priređen je po najboljim isprobanim engleskim uzorcima, te nije samo tečan i za domaću porabu priređen, već je vrlo podesan za piknike i dulje izlete, jer je mnogo lakše probavlјiv od ostalog peciva. Načinjen je bez svake primjese šećera, vrlo prhak te nadasve izdašan. Posebna i osobita odlika mu je, da je lagan i vrlo hraniv, pak može svagda poslužiti kao tako zvana »željezna rezerva« u raznim nepredvidivim poteškoćama, zaprekama i potrebama u planinama.

Tvrta Bizjak poskrbila se je i za higijensku opremu u pergament-papiru te mu je dala okrugli oblik, koji je najprikladniji za spremanje u uprtinjače. Usprkos dosta visokim produpcionim troškovima stavljena mu je najniža cijena; tako stoji omot za jednodnevnu prehranu (7 komada) samo 2 dinara, dok je cijena većem omotu (10 komada) 3 dinara. Nadamo se da će ga naši članovi vrlo rado trošiti, jer je zaista dobar, hraniv, prikladan i jeftin te za planinarsku prehranu vrlo podesan a uz to naš domaći proizvod. Zahtijevajte »Bizjakov planinarski kruh«, koji možete dobiti u svim njegovim podružnicama kao i svim drugim trgovinama živežnih namirnica.

PLANINARSKA PREDAVANJA

Dva planinarska predavanja u Brodu. Osnivači naše podružnice »Dilj-gora« u Brodu na Savi odmah su nakon osnutka poveli propagandu, da pobude interes u građanstvu za kulturno-socijalni pokret planinarstva i da društvu prije bave što veći broj članova. U tu su svrhu priredili 7. i 8. II. o. g. dva uspjela planinarska predavanja i poslije toga skijaški izlet u Bosnu i 5. i 12. III. dva pješačka izleta u Dilj-goru i u Babje-gore. Na poziv brodskih planinara predavanja su držali naši odlični planinari i prirodoslovni stručnjaci gg. Dr. Josip Poljak i Dr. Miroslav Hirtz, i to prvi o »Durmitor-planini, a drugi o »Velebitu i njegovim ljepotama«. Vrlo zanimljiva i poučna stručno-planinarska razlaganja ilustrirali su dugim nizom sjajnih slika po snimcima gg. Dra. J. Poljaka i Dr. R. Simonovića, koje su gledaocima vjerno dočarale velebne ljepote Durmitora i Velebita. Predavanja su postigla velik uspjeh, te je prvomu prisustvovalo preko 200, a drugomu oko 250 osoba.

Prirodoslovna predavanja u Splitu. H. P. D. podružnica »Mosor« odlučilo je da u tamošnjoj gimnaziji održi više tečajeva iz prirodnih nauka sa namjerom, da se planinarama pruži stručna uputa o elementima prirode, koje nalaze na svojim izletima. Prvi tečaj predavanja tiče se geologije i morfologije. Prvo je predavanje držao 16. III. o. g. prof. Dr. I. Rubić: »Osnovi geofizike i geodinamike«; drugo 21. III. prof. U. Girometta: »Obrisi historijske geologije«; treće 30. III. Dr. I. Rubić: »Geologija Mosora«; četvrto 6. IV.: »Geomorfološke pojave na Mosoru«. Predavanja su popraćena skioptikonskim slikama, a namijenjena su ne samo planinarama, nego i građanstvu. Ulaz je besplatan.

Predavanje o preporodu Krša držao je 16. III. g. šum. inspektor ing. A. Premužić u Barbatu na otoku Rabu tamošnjim seljacima, koji su s velikim interesom pratili popularno razlaganje o tom za cijelo naše jadransko primorje vrlo važnom pitanju. Na koncu su zamolili predavača, da im prvom zgodom u samom terenu prikaže svoju osnovu na primjerima i u detalju na pojedinim vrstama terena, jer žele u svom gospodarstvu u život provesti razložene ideje g. A. Premužića, očekujući od toga racionalnog sistema preporod seljačkog gospodarstva u području primorskoga krša.

Predavanje o izvoru Like držao je naš planinarski prvak g. I. Gojtan, predsjednik H. P. D. podružnice »Visočica« u Gospiću, na glavnoj godišnjoj skupštini podružnice. Po njegovu opažanju na licu mjesta riječka Like izvire na livadama u Medačkoj općini, koje narod zove Ličke Bare. Prema tomu do sada su sve školske i vojničke i sve naše zemljopisne knjige pogrešno nazivale izvorom Like izvor njezina pritoka Ljutika, koji je gotovo tri kilometra udaljen od pravog izvora Like i leži pod samim Velebitom. Iscrpiv prikaz tog otkrića izaći će u »Hrv. Planinaru«.

PLANINARSKЕ VIJESTI

GRADNJE PUTOVA NA VELEBITU. 1. Ovoga se proljeća dovršava gradnja velikog uzdužnog puta na sjevernoj poli Velebita na potezu: Dabarska Kosa — Oštarije u dužini od 3.2 km, čime će i taj dio biti izgrađen prije početka planinarske sezone.

2. Čim okopni snijeg, ima se započeti gradnja isječka istoga visinskog puta u Sjevernom Velebitu na neizgrađenom potezu između Čepuraša i Gromovača u dužini od 1.5 km u vrlo teškom terenu, čime će se konačno ostvariti

spojnica između Krajačeve kuće H. P. D-a na Zavižanu i Rosijeve kolibe H. P. D-a u Rožanskim Kukovima. Konačnu izgradnju ove za planinarsko otvaranje Sjevernog Velebita važne spojnica omogućila je Banska uprava Savske Banovine svojim doprinosom. Tako će izgradnjom tih dvaju isječaka biti uspješno dovršen ovaj jedinstveni glavni uzdužni visinski put po primorskom nadgorju čitave sjeverne pole Velebita od Oltara do Oštarija u dužini od oko 57 km.

3. Od Raminog Korita do luke Lukovog Šugarja gradi šumska uprava stazu radi izvoza drva u primorje. Dr. I. K.

TRAGEDIJA NA JAHORINI. Dne 24. II. o. g. krenuo je iz Sarajeva na Jahorinu planinu preko Pala na skijanje g. Iso Poljokan, član H. D. P. »Runolist« iz Zagreba. Na putu između Begovine i Bistrice susreo je seoskog 20-godišnjeg mladića iz Jabuke pod Jahorinom, koji nije nikada bio na Jahorini i pogodio se s njime, da mu nosi uprtnjaču do planinarske kuće na Jahorini za 5 dinara. Zajedno su došli na Bistricu i navratili se u kuću nadzornika vodo-voda, koji je odvraćao mladića, da ne ide na Jahorinu, jer je snijeg dubok, a on bio slabo obučen i skroz prozebao tako, da je kod peći drhtao. Istoga dana oko 1 sat poslije podne krenuli su sa Bistrice na Jahorinu. Mladić je po pogodbi nosio uprtnjaču tešku oko 15—20 kg i išao sa Poljokanom do Poljica, jedno pola sata daleko od planinarske kuće »Dom Prest. Petra« na Jahorini. Ovdje je g. Poljokan zalutao. Bio je na skijama, a mladić je išao bez skija i počeo da smalaksava, jer je bio dubok snijeg. Kada je to video g. Poljokan, uzeo je od pratioca svoju uprtnjaču i krenuo dalje na skijama, a njega pozvao da ga po tragu slijedi. Idući 4 km dalje g. Poljokan je naišao na jednu praznu baraku, gdje je prenoćio, pošto je nastala noć, i on uudio, da je zalutao. Sutradan nije se g. Poljokan povratio istim putem, da vidi, šta je s njegovim pratiocem, nego je drugim pravcem na skijama sišao natrag na Bistricu. Odavle je u subotu krenuo u planinarsku kuću na Jahorini sa grupom skijaša i prošao pokraj onoga mjesta, gdje je dan prije sa svojim pratiocem zalutao. Sve do toga časa on nije znao što se je desilo sa njegovim nosačem, a ipak je produžio put u spomenuto planinarsku kuću, ne govoreći ništa toj grupi skijaša o slučaju svome i svoga pratioca, koji je kasnije jedan i pol kilometra daleko od toga mjesta naden mrtav. Tu je mladić bio iznemogao, pao u snijeg i smrzao se. Kad je stigao g. Poljokan u dom na Jahorinu, pitao je za taj slučaj samo čuvara doma, da li je došao kakav seljak u kuću, ali nije pričao nikome o tome, da je ostavio u snijegu iznemoglog mladića. Zatim je večerao i otišao spavati oko 22 sata. Oko 1 sat po ponoći (25./26. II.) došla je u dom druga grupa skijaša, koja je usput doznala, da je neizvjesna sudbina nosača g. Poljokana. Stigavši u dom, skijaši su probudili Poljokana i zatražili obavještenje i podatke o mjestu, gdje je pratioca napustio. On im je dao podatke, gdje da ga traže, ali s njima nije pošao. Skijaši su odmah krenuli na traganje, premda je bila noć. I nakon jednog sata traganja, nađoše mrtvog mladića smrznuta u snijegu.

Iz ovih činjenica, koje su na osnovu iskaza svjedoka i novinskih izvještaja »Jugoslavenske Pošte« i »Jugoslavenskog Lista« povodom ovog tragičnog slučaja konstatirala sva planinarska i skijaška društva i Zimsko-športski podsavet u Sarajevu na svom zajedničkom sastanku od 1. III. o. g. — jasno se vidi, da je g. Poljokan napustio u snijegu na planini iznemoglog svoga pratioca, koji je bio vrlo slabo obučen i bez ikakove hrane, šibice i ma čega bilo drugog, čime bi svoj život u toj situaciji mogao spasiti. Nadalje da se i sutradan nije brinuo o njegovoj sudbini, premda je bio dužan da se brine o njemu, to više, što je

to mladić od 20 godina i u nepoznatom terenu. Tim se je ogriješio o svoju planinarsku dužnost, a napose o dužnost svoju prema pratiocu kao čovjeku.

Na gornjem sastanku, kome je na poziv i g. Poljokan prisustvovao, stvoren je zaključak, da se pozove H. D. P. »Runolist«, neka isključi iz svog članstva Poljokana i da o tome isključenju izvijesti Savez planinarskih društava i Zimsko-športski savez u Ljubljani, a spomenuta sarajevska društva ne će mu dozvoliti pristup u svoje kuće, niti će ga ikada primiti za svoga člana. — Tomu se je zaključku brzojavno pridružilo H. P. D. središnjica u Zagrebu.

DRUŠTVENE VIJESTI

VREMENSKA KARTA. H. P. D. središnjica u Zagrebu nabavila je vremensku kartu Evrope, koja svakog dana prikazuje vremensko stanje od Grenlandije do Sjeverne Afrike i od Atlantskog oceana do Urala. Karta označuje naročito barometrijski maksimum i minimum, smjer i jakost vjetrova, vrst oborina i temperaturu. Karti je priložen iskaz, na kojem su označene vremenske promjene u pojedinim mjestima počevši od 14 sati prošlog dana do 7 sati下 rednog dana, nadalje stanje snijega u pojedinim krajevima i prognoza vremena za budući dan. Za naše krajeve vrijedi prognoza za južne obronke Alpa. Ta kova je karta od velike važnosti za svakog planinara, koji se spremi na dalji put, što je i ponukalo upravu našega društva na pretplatu. Izložena je na svaci uvid u našoj poslovniči Samostanska ul. 2a, gdje se za uredovnih sati mogu njome služiti članovi i nečlanovi.

PLANINARSKA KUĆA NA POGONOM VRHU KRAJ DARUVARA I PIRAMIDA NA PSUNJU. Uprava naše radine podružnice »Vrani Kamen« u Daruvaru sklopila je najamni ugovor sa brodskom imovnom općinom o preuzeću lugarske kuće na Pagonom Vrhу s namjerom, da izvede popravke na zgradu i u njoj uredi planinarsko sklonište, koje se ima otvoriti još ovoga ljeta.

Istodobno nam dolazi radosna vijest iz Nove Gradiške, da je tamošnje nedavno osnovano H. P. D. podr. »Strmac« na svojoj glavnoj skupštini stvorilo zaključak, da će doskora sagraditi piramidu na najvišem vrhu Psunj, odakle se pruža široki vidik na zapad sve do Medvednice nad Zagrebom, a na istok do Fruške Gore. Nema sumnje, da će ta dva nova planinarska objekta uz novu planinarsku kuću na Jankovcu dati pobudu za snažniji razvitak planinarstva i turizma u pitomom slavonskom sredogorju, koje je u novije vrijeme zaslugom naših šest podružnica postalo omiljelim izletištem planinara iz Nove Gradiške, Daruvara, Broda, Virovitice, Osijeka i Pakraca.

FILMSKO SNIMANJE MOSORA I BIOKOVA. Uz pomoć članova naših agilnih podružnica »Mosora« u Splitu i »Biokova« u Makarskoj, spremi se u skoro vrijeme filmsko snimanje planine Mosora i njegovih prirodnih znamenitosti. U dogовору са g. prof. Giromettom, predsjednikom H. P. D. podr. »Mosora«, utanačio je g. Schultz, direktor berlinskog Ufa-filma snimanje nadzemnih i podzemnih oblika krša na Mosoru i Biokovu. Filmovanje u obliku planinarske ture započinje iz Splita preko Stobreća, Žrnovnice i Sitna na planinarski dom Kraljice Marije na Ljuvaču, otkuda će se filmaši popeti na bilo Mosora, da odane snimaju čarobne morske i kopnene vidike. Nato će sici u spilju Ledenicu pod Jabukovcem i u Snježnicu pod Ljubjanom. Škrape, vrleti i vrtace snimat će se u vanredno divljem području između Ledenice i pećine Vranjače. Ova zanimljiva tura završit će se snimanjem sjajnih podzemnih scenerija ču-

vene pećine Vranjače. Uz put snuje se snimanje markantnijih elemenata krške faune: poskoka, crne gušterice, bjeloglavog lješinara, ušare, čolice, priljepke i dr. — Nakon Mosora doći će po svoj prilici na red filmovanje Biokova, gdje će na isti način filmašima biti pri ruci članovi naše podružnice »Biokovo« u Makarskoj. Požrtvovna suradnja naših drugova u Splitu i Makarskoj na filmskoj propagandi naših krasnih planina zasluguje svaku hvalu i priznanje.

SPLITSKI PLANINARI ZA UNAPREĐENJE VOĆARSTVA. Članovi H. P. D. podružnice »Mosor u Splitu već od par godina provode proljetni svoj rad u pošumljivanju i sađenju voćaka i cvijeća u okolišu planinarskog doma Kraljice Marije na Ljuvaču. Primivši nedavno od Banske uprave 220 stabljika trešanja i rašeljki, Mosoraši su tek manji dio upotrebili za sebe, a ostalo besplatno porazdijelili među radišne seljake obližnjih mosorskih sela, koji su ih vrlo rado primili i odmah posadili. Nato su se javili ostali seljaci tih sela, kojima će se naknadno podijeliti sadnice. Mosoraši su im pri tom istakli, kako valja više pažnje posvetiti voćarstvu, od kojeg će imati veće koristi nego od vina, jer će voće moći prodavati na splitskom trgu i planinarima na prolazu kroz njihova sela, a i izgled sela bit će prijatniji. Uzoran rad »Mosoraša« oko pošumljivanja krša i unapredjenja voćarstva, neka služi pobudom drugim našim članovima!

NOVI ODBOR PUTNE BLAGAJNE H. P. D-a. Na X. redovitom glavnom godišnjem sastanku Putne blagajne, koji je održan 21. III., jednoglasno je izabran i na sjednici od 28. III. konstituiran ovaj odbor: pročelnik Valter Jankovski, tajnik Josip Levak, blagajnik Anton Glad; odbornici: Geza Salamon i Leopold Jahn; nadzorni odbor: Ljudevit Griesbach i Franciska Simon.

SADRŽAJ: Dr. Ivan Krajač: Ne ubij! (Povodom predavanja gđe. Debelakove), str. 97. — U. Girometta: Velikom Paklenicom na Vaganski Vrh (sa 3 piščeve slike na umj. prilogu), str. 106. — Dr. Milan Šenov: Vidokrug (sa 3 piščeva nacrtca u tekstu), str. 114. — Tihoraj Jelušić: Kroz Visoke Ture: Hochalm spitze sa dvije slike V. Prašeka na umj. prilogu), str. 118. — Vladimir Stahuljak: Kroz ledenu buru na Obruč (sa slikom planinarske kuće pod Obručem od V. Jankovskoga), str. 122. — Važna novost u prehrani planinara: Planinarski kruh tvornice »Bizzak«. — Planinarska predavanja: u Brodu (Dr. J. Poljak i Dr. M. Hirtz), u Splitu (Dr. I. Rubić i prof. U. Girometta), u Barbatu na Rabu (Ing. A. Premužić o preporodu Krša) i u Gospicu (predsj. I. Gojtan o izvoru Like), str. 125. — Planinarske vijesti (Gradnje putova na Velebitu. — Tragedija na Jahorini). — Društvene vijesti (Vremenska karta. — Planinarska kuća na Pogonom Vruhu na Papuku i piramida na Psunj, nove planinarske gradnje H. P. D-a. — Filmsko snimanje Mosora i Biokova uz pomoć podružnica u Splitu i Makarskoj. — Splitski planinari za unapređenje voćarstva u mosorskim selima. — Novi odbor putne blagajne H. P. D-a). Osim gornjih u ovom su broju još 3 slike: Risnjak (od S. Urbana), vrh Bjelašnice u snijegu i ledu, Ljuvač na Mosoru u snijegu na umj. prilogu.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.—; za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Pretplatu, reklamacije i rukopise prima HPD središnjica u Zagrebu, Samostanska ulica 2a. — Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak broj 57. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 47.